

Univerzita Palackého v Olomouci

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Jiří OSTRÝ

Města Olomouckého kraje : vývoj po roce 1869

Diplomová práce

Vedoucí práce: Doc. RNDr. Václav Toušek, CSc.

Olomouc 2009

Prohlašuji tímto, že jsem zadanou diplomovou práci řešil sám, a že jsem uvedl veškerou použitou literaturu i příslušné prameny, z nichž bylo čerpáno.

Olomouc, 10. 8. 2009

Touto cestou bych rád poděkoval Doc. RNDr. Václavu Touškovi, CSc. za odborné rady, připomínky a veškerý čas věnovaný při zpracování této diplomové práce.

Dále bych chtěl na tomto místě poděkovat celé rodině a všem přátelům za podporu během celého studia.

Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, katedra geografie

Akademický rok 2008/2009

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

student

Jiří OSTRÝ

obor (studijní kombinace)

tělesná výchova - zeměpis

Název práce:

Města Olomouckého kraje : vývoj po roce 1869

Towns of the Olomoucký region : development 1869

Zásady pro vypracování:

Cílem diplomové práce je podrobně analyzovat vývoj počtu obyvatel ve městech Olomouckého kraje v období let 1869 - 1991 a analyzovat včetně odhalení příčin tohoto vývoje od počátku devadesátých let. Kromě toho v práci budou naznačeny i předpokládané trendy vývoje měst Olomouckého kraje v příštích letech.

Struktura práce:

1. Úvod včetně cílů práce
2. Metodika včetně zdrojů dat, stručného přehledu literatury zabývající se problematikou měst (zvláštní pozornost věnovat definici města u nás a v okolních zemích)
3. Stručná geografická charakteristika Olomouckého kraje
4. Analýza vývoje obyvatel ve městech v letech 1869 - 1991 pomocí bazických a řetězových indexů

5. Analýza vývoje obyvatelstva měst kraje od roku 1991 do roku 2007 dle jednotlivých složek pohybu obyvatelstva (porodnost, úmrtnost, migrační saldo)
6. Závěr včetně naznačení očekávaných trendů vývoje obyvatelstva měst kraje pro nejbližší léta
7. Shrnutí – Summary (česky a anglicky), klíčová slova – key words

Diplomová práce bude zpracována v těchto kontrolovaných etapách:

1. Studium literatury vázané na problematiku vývoje obyvatel měst v ČR – 31.10.2008
2. Geografická charakteristika Olomouckého kraje – 31.12.2008
3. Analýza vývoje obyvatelstva měst v letech 1869 – 1991 – 28.2.2009
4. Analýza přirozené měny a migračního salda v letech 1991 – 2007 – 30.4.2009

Rozsah grafických prací: pouze v nezbytné míře, důraz je třeba položit do tabulkové přílohy

Rozsah průvodní zprávy: 20 000 až 24 000 slov základního textu + práce včetně všech příloh v elektronické podobě

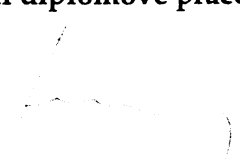
Seznam odborné literatury:

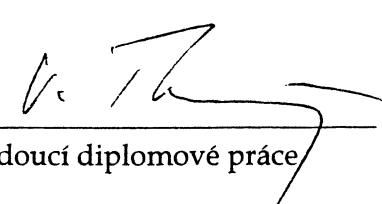
1. Historický lexikon ČR 1869 – 2001, ČSÚ, Praha, 2005, 2. Česká města v retrospektivě, ČSÚ, Praha, 1996, 3. Pavlík – Kučera a kol. Vývoj obyvatelstva v ČR v letech 1990 – 2002, Karolinum, Praha, 2003. 4. Odborné články týkající se problematiky vymezování měst

Vedoucí diplomové práce: Doc. RNDr. Václav Toušek, CSc.

Datum zadání diplomové práce: 31.10.2007

Termín odevzdání diplomové práce: 25.5.2009

vedoucí katedry

vedoucí diplomové práce

OBSAH

1. Úvod.....	7
2. Použité zdroje a metodika práce.....	9
3. Město, urbanizace a suburbanizace.....	13
4. Stručná geografická charakteristika Olomouckého kraje.....	18
4.1 Olomoucký kraj.....	18
4.2 Vznik a vývoj měst Olomouckého kraje.....	24
5. Analýza vývoje obyvatelstva ve městech v letech 1869 – 2007.....	35
5.1 Analýza vývoje obyvatelstva ve městech v letech 1869 – 1991.....	35
5.1.1 Města v období let 1869 – 1930.....	35
5.1.2 Města v období let 1930 – 1991.....	43
5.2 Analýza vývoje obyvatelstva měst kraje od roku 1991 do roku 2007 dle jednotlivých složek pohybu obyvatelstva.....	51
5.2.1 Porodnost.....	51
5.2.2 Úmrtnost.....	58
5.2.3 Přirozený přírůstek.....	66
5.2.4 Migrační saldo.....	71
5.2.5 Celkový přírůstek.....	79
5.2.6 Webbova typologie.....	84
6. Závěr.....	87
7. Shrnutí.....	90
8. Použité zdroje.....	91

1. Úvod

Vývoj počtu obyvatel je vždy úzce spjat s politickou a ekonomickou situací daného státu. Ne jinak tomu je i v případě naší republiky včetně Olomouckého kraje, kterému je věnována hlavní pozornost diplomové práce. V ČR byly hodnoty jednotlivých složek pohybu obyvatelstva ovlivněny mezi léty 1869 až 2007 hned několika událostmi. Mezi ty nejdůležitější patří obě světové války, hospodářská krize a v neposlední řadě mnohaletý vliv komunistického režimu. K uvolnění situace došlo až po jeho pádu a nastolení demokracie v roce 1989. Již na počátku 90. let se Česká republika mění ze země spíše emigrační na zemi imigrační. K velkým změnám dochází i ve vývoji přirozené měny. Klesá úmrtnost obyvatelstva a rodí se méně dětí. Pokles počtu narozených je však daleko intenzivnější, takže počet obyvatel v ČR i v Olomouckém kraji přirozenou měnou klesá. Ke snižování počtu obyvatel v rámci celé republiky však nedochází, neboť úbytek obyvatelstva přirozenou měnou je nahrazován migračním přírůstkem obyvatelstva ze zahraničí.

Problematiku vývoje obyvatelstva v Olomouckém kraji jsem si zvolil za téma mé diplomové práce zejména z toho důvodu, že v tomto kraji bydlím. Nedaleko od hlavního města kraje a také z toho důvodu, že problematika geografie obyvatelstva, ve srovnání s ostatními disciplínami sociální geografie, mě nejvíce při studiu geografie zajímala. V Olomouckém kraji se vliv výše zmíněných událostí projevil samozřejmě také. Mimo tyto jevy se na populačním obrazu a vývoji jednotlivých složek pohybu obyvatelstva kraje podílely i regionální rozdíly způsobené pracovními příležitostmi, dopravní dostupností a celkovou sociální situací v kraji. Předpokládal jsem, že v rámci Olomouckého kraje budou rozdíly ve vývoji počtu obyvatel mezi venkovskými sídly a městskými sídly a zajisté také mezi městy kraje navzájem. Jak velké rozdíly ve vývoji v minulosti byly, měla zjistit tato předkládaná práce.

Hlavním cílem diplomové práce byla podrobná analýza vývoje počtu obyvatel ve městech Olomouckého kraje po roce 1869. Analýze byl podroben soubor třiceti obcí Olomouckého kraje, které k 31.12.2007 měly statut města.

Do souboru měst nebyly zahrnuty obce, které statut města v minulosti ztratily (město Libavá) nebo se v minulosti sloučily s větším městem (např. Hodolany a Nová Ulice s Olomoucí).

Zadání diplomové práce stanovilo tyto dílčí cíle práce:

- a) analyzovat vývoj obyvatel ve městech Olomouckého kraje v letech 1869 – 1991 pomocí bazických a řetězových indexů.
- b) analyzovat vývoj obyvatelstva měst kraje od roku 1991 do roku 2007 dle jednotlivých složek pohybu obyvatelstva (porodnost, úmrtnost, migrační saldo)
- c) naznačit očekávané trendy vývoje obyvatelstva měst kraje pro nejbližší léta

Aby byly jednotlivé cíle naplněny, bylo nutné získat řadu dat a informací, které souvisejí s vývojem obyvatelstva Olomouckého kraje a také celé České republiky. Tato data byla převážně převzata z Českého statistického úřadu a byla doplněna daty z knižních publikací zabývajících se vývojem obyvatelstva. Na základě analýzy dat byly vypočítány demografické ukazatele charakterizující pohyb obyvatelstva, a to jak absolutní tak relativní. Zjištěné výsledky jsou kromě textu pro zvýšení přehlednosti uvedeny také ve formě tabulek, map a grafů.

2. Použité zdroje a metodika práce

V první fázi zpracování diplomové práce bylo nutno prostudovat odbornou literaturu související s vývojem obyvatelstva ve městech v období industrializace. Industrializační proces v 18. a 19. století vyvolal proces masového stěhování obyvatel z venkova do měst. Z prostudovaných publikací věnovaných tomuto problému (urbanizaci) lze uvést : *Základy geografie obyvatelstva, demografie a geografie sídel* (Chalupa, P. – Tarabová, Z.,1980), *Geografia obyvatelstva a sídel* (Bašovský, O.-Mládek, J.,1985)

Vývoj obyvatelstva po roce 1989 je však spojen spíše s procesem suburbanizace. Publikace věnované analýze vývoje obyvatelstva v období přechodu z centrálně řízené ekonomiky na ekonomiku tržní vznikly zejména na půdě katedry demografie a geodemografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Také katedra geografie v Olomouci se v minulosti zabývala problematikou vývoje obyvatelstva, a to v rámci výzkumného úkolu zadaného Ministerstvem pro místní rozvoj ČR (*Regionální aspekty vnitřní migrace v České republice v období 1991 – 2004* (Ptáček, P.-Toušek, V.- Polášek, V., Praha, 2007)) . Publikací, která se věnovala této problematice byla *Suburbanizace – hrozba fungování (malých) měst* (Šilhánková, V.a kol., 2007),

Diplomová práce se zabývá také problematikou definice města. V této otázce jsem využil některé učební texty jako například *Geografie města* (Šindler, P. - Bednář, P., 2007).

Druhý krok zpracování diplomové práce znamenal seznámení se s dvěma základními literárními prameny obsahujícími data o počtu obyvatel ve městech i venkovských obcích České republiky při minulých sčítáních lidu. Oba prameny vydal Český statistický úřad. V roce 1978 se jednalo o čtyřdílný *Retrospektivní lexikon obcí Československé socialistické republiky*, který zahrnuje roky 1850 – 1970 a v roce 2007 o dvoudílný *Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005*. Kromě samotného počtu obyvatel při jednotlivých sčítáních bylo nutno i zjistit datum vzniku měst Olomouckého kraje včetně data

udělení statutu města a role jednotlivých měst při minulých administrativních reformách. Nejvíce informací k této problematice obsahovala publikace Historický lexikon městysů a měst. Zde nalezené údaje byly doplněny o informace z webových stránek jednotlivých měst, případně ČSÚ.

Pro analýzu vývoje počtu obyvatelstva v letech 1869 až 1991 byla použita tzv. komparativní metoda. Srovnáván není jenom počet obyvatel v jednotlivých městech kraje ale také počet obyvatel za soubor měst i venkovských obcí kraje. Není opomenuto ani srovnávání obyvatel v Olomouckém kraji a v celé České republice.

Z absolutních hodnot o počtu obyvatel při jednotlivých sčítáních byly vypočítány tzv. bazické a řetězové indexy. Bazické indexy popisují změnu v počtu obyvatel v porovnání s prvním rokem měření. Metoda bazických indexů tedy vychází z údajů prvního roku měřeného období, který je stanoven jako základní hodnota (100 %). Bazický index je tedy v tomto případě poměr počtu obyvatel sledovaného roku sčítání k počtu obyvatel v roce 1869. Výsledky jsou (po vynásobení hodnou 100) uváděny v procentech.

Vzorec pro výpočet bazických indexů vývoje počtu obyvatelstva má tuto podobu:

$B_i = O_i / O_p * 100$, kde

B_i bazický index

O_ipočet obyvatel při libovolném sčítání

O_ppočet obyvatel při prvním sčítání

Další použitou metodou byla metoda tzv.řetězových indexů. Řetězové indexy popisují změnu počtu obyvatel sledovaného roku měření oproti hodnotě předcházejícího měření. Předěšlý rok je tedy stanoven jako základní hodnota, neboli 100 %. Vzorec na výpočet řetězového indexu má tedy v čitateli hodnotu sledovaného roku a ve jmenovateli hodnotu roku předcházejícího. Abychom

dostali hodnotu řetězového indexu v procentech, je třeba výsledek vynásobit hodnotu 100.

Vzorec pro výpočet bazických indexů vývoje počtu obyvatelstva má tuto podobu:

$\check{R}i = OI/Op * 100$, kde

$\check{R}i$ řetězový index

OI.....počet obyvatel při libovolném sčítání

Sp.....počet obyvatel při sčítání předešlém

Pro analýzu vývoje obyvatelstva měst kraje od roku 1991 do roku 2007 byly využity hrubé míry dílčích složek pohybu (např. porodnost). Tato metoda vychází z údajů absolutních, které se přepočítávají na relativní údaje tak, že údaj absolutní se vydělí hodnotou středního stavu obyvatel a následně vynásobí hodnotou 1000. Poté získáváme výše uvedenou „hrubou míru“, která je uvedena v promilích.

Vzorec pro výpočet hrubé míry porodnosti obyvatelstva sledovaného období má tuto podobu:

$HMP = N / SS * 1000$, kde

HMPhrubá míra porodnosti

Npočet obyvatel

SSstřední stav obyvatelstva

Na základě vypočítaných relativních údajů byly stanoveny tzv. hrubé míry porodnosti, úmrtnosti, přirozeného přírůstku, migračního salda a celkového přírůstku obyvatel. Tyto hodnoty byly opět díky komparativní metodě porovnávány.

Vedle výpočtu hrubých měr byla využita metoda tzv. Webbovy typologie. Tato metoda pracuje na principu porovnávání hodnot přirozeného přírůstku, migračního salda a celkového přírůstku. Na základě tohoto porovnání vzniklo 8

kategorií měst. Kategorie A : přirozený přírůstek je větší nebo roven 0, migrační saldo je menší než nula a hodnota celkového přírůstku je větší nebo rovna nule. Kategorie B : přirozený přírůstek je větší nebo roven nule, migrační saldo je větší nebo rovno nule a přirozený přírůstek je větší nebo roven migračnímu saldu. Kategorie C : přirozený přírůstek je větší nebo roven nule, migrační saldo je větší nebo rovno nule a přirozený přírůstek je menší než migrační saldo. Kategorie D : přirozený přírůstek je menší než nula, migrační saldo je větší než nula a celkový přírůstek je větší než nula. Kategorie E : přirozený přírůstek je menší než nula, migrační saldo je větší než nula a celkový přírůstek je menší nula. Kategorie F : přirozený přírůstek je menší jak nula, migrační saldo je menší jak nula a přirozený přírůstek je menší jak migrační saldo. Kategorie G : přirozený přírůstek je menší jak nula, migrační saldo je menší jak nula a přirozený přírůstek je větší nebo roven migračnímu saldu. Kategorie H : přirozený přírůstek je větší nebo roven nule, migrační saldo je menší jak nula a celkový přírůstek je menší jak nula.

Základním zdrojem dat pro tuto třetí fázi zpracování diplomové práce, tzn. vývoj počtu obyvatel (1991 až 2007) byla databáze ČSÚ „Databáze demografických údajů za obce ČR“, která je dostupná na webových stránkách statistického úřadu. Celé analyzované období let 1991 až 2007 bylo rozděleno na 4 dílčí období, a to 3 pětiletá období 1991 až 1995, 1996 až 2000 a 2001 až 2005 a jedno dvouleté období 2006 až 2007. Největší pozornost je věnována poslednímu období neboť v práci jsou dílčí složky pohybu znázorněny i kartograficky.

V posledním kroku zpracování diplomové práce je v hrubých rysech naznačen další vývoj počtu obyvatel ve městech Olomouckého kraje a to za pomoci přijatého scénáře ČSÚ při poslední projekci obyvatelstva ČR.

3. Město, urbanizace a suburbanizace

Vznik nejstarších měst byl umožněn dosažením určitého ekonomického vývoje společnosti a také vznikem společenské dělby práce K typickým rysům města patří existence větší koncentrace obyvatelstva na relativně malé ploše a diferencované podmínky života a práce obyvatel.(Chalupa, P. – Tarabová,Z., 1983)

Město lze definovat jako specifický sídelní útvar, který je charakterizovaný souborem určitých znaků, které jej odlišují od vesnice. Základními charakteristikami jsou : relativní velikost, vysoká hustota a kompaktnost zástavby, vysoká koncentrace a značná hustota obyvatel, specifická demografická, sociální a profesní skladba obyvatel, koncentrace správních, řídicích a obslužných funkcí přesahujících svým vlivem rámec města, vysoká vnitřní různorodost (ve smyslu funkční diferenciacce) a komplexnost (ve smyslu funkční integrity rozmanitých dílčích prvků), specifický městský způsob života, charakterizovaný koncentrací a intenzitou rozmanitých forem společenských vztahů. (Bednář,Šindler, 2007)

V historii lidstva se užívala k definování města nejrůznější kritéria. Důležitou roli sehrál i fakt, kde se dané město nacházelo. Pojem města jako určitého specifického typu sídla, jež se liší od vesnice, vznikl v období středověku na evropském kontinentu. Samotný obsah pojmu byl pak v průběhu historie přenesen na podobné sídelní útvary v nejrůznějších koutech světa. Ani dnes se neseťkáme s pouze jedinou a obecně platnou definicí města, podle které by bylo snadné určit, zda a které sídlo je městem. Tento fakt je způsoben zejména díky odlišnému kulturnímu vývoji a z něj pramenících názorů na společnost, její strukturaci a vývoj. (Chalupa, P. – Tarabová, Z., 1983)

Exaktní definice a vymezení s ohledem na proměnlivý význam pojmu „světové město“ není ani možné ani smysluplné. Je důležité uvést, že určitá velikost města (např. podle počtu obyvatel) není dostatečným předpokladem

pro charakteristiku světového města, jak ukazuje celá řada milionových měst v rozvojových zemích. (Bednář, Šindler, 2007)

Jednotlivá města se od sebe odlišují v mnoha ukazatelích. Proto geografové používají několik klasifikací měst. Mezi hlavní ukazatele měst patří velikost a funkce. Velikostní skupiny měst můžeme obecně definovat podle počtu obyvatel. Česká statistika uvádí tři základní typy (malá, střední a velká města). Malé město je takové, které má 5 až 20 tisíc obyvatel. Do kategorie středního města spadají všechna města s počtem obyvatel od 20 do 100 tisíc obyvatel. A jako velké město pak označujeme všechna města s více než 100 tisíci obyvateli. V poslední době dochází k růstu velkoměst a proto bylo nutné definovat další typy. Města, která mají počet obyvatel v rozmezí 100 tisíc až 1 milion se nazývají city, metropole jsou pak města s počtem obyvatel od jednoho do deseti milionů a pokud má město více jak 10 milionů obyvatel nese označení megalopole.

Dalším základním ukazatelem města je jeho funkce. Z hlediska významu můžeme rozlišit funkci městotvornou a městoobslužnou. Městotvornou funkcí rozumíme takové činnosti, které vyrábějí zboží a poskytují služby pro obyvatelstvo i mimo hranice města. Obvykle zapřičiňují rozvoj města. Patří sem průmysl, doprava, obchod, vybrané služby, zdravotnictví, věda a další. Činnosti, které uspokojují potřeby obyvatel města nazýváme jako městoobslužnou funkci. Obvykle platí, že čím je město větší, tím je větší podíl městoobslužné funkce.

Vezmeme – li v úvahu statisticko – administrativní definici města, ani tam se jednotlivé státy neshodují. Za spodní hranici v počtu obyvatel je povětšinou stanovena hranice 2 až 5 tis. obyvatel. Například v Německu je to hranice 2 tisíc obyvatel, v USA 2,5 tisíc, v Rakousku 5 tis., v Dánsku a na Islandu nad 200 obyvatel a v Japonsku dokonce až nad 50 tis. obyvatel. (Bednář, Šindler, 2007)

Jestliže chceme územně vymezit město musíme použít celou řadu postupů. Ty se však dají zobecnit do tří základních pojetí. Jsou to administrativní, morfologické a funkční. Administrativní pojetí znamená, že

město je určeno administrativní hranicí obce nebo jiného územně správního celku. Morfologické pojetí je takové, kdy je město vymezeno jako kompaktní celek na základě veškeré zastavěné plochy. Funkční pojetí je pojetí, u něhož se město vymezuje na základě integrity vztahů uvnitř městského systému (např. dojíždka za prací).

Od průmyslové revoluce v 19.století se rozlišují 4 základní urbanizační fáze. Jsou to urbanizace, suburbanizace, reurbanizace a deurbanizace, které se mezi sebou odlišují utvářením vnitřní prostorové struktury měst. První fází je urbanizace, při které dochází k osídlování kolem historických center měst (vedle nových průmyslových závodů). Urbanizaci způsobilo hned několik faktorů. K těm hlavním patří technologický pokrok, nabídka pracovních příležitostí ve městě a přechod z feudálního pojetí společnosti na kapitalistické. Ve fázi urbanizace tak došlo k utváření kompaktní urbanistické struktury, ve které převažovala bloková bytová zástavba.

Další fází byla suburbanizace, která je charakteristická stavbou nízkopodlažních domů, které se však nacházejí mimo kompaktní město. V suburbánním pásu je typický vysoký relativní přírůstek obyvatelstva způsobený zejména imigrací. Tento jev se děje na úkor centra a starších čtvrtí, kde počet obyvatel zůstává stejný nebo dokonce ubývá. Velmi často se v této fázi stěhuje do okrajových území obyvatelstvo s vyšším sociálním postavením. Dalším typickým jevem ve fázi suburbanizace je změna venkovské zástavby a s ní související změna životního stylu. Suburbanizace byla ovlivněna územním plánováním, kdy docházelo k budování rozvolněné zástavby ve zdravějším prostředí, ale s dobrou dopravní dostupností, která umožňuje využívat veškeré městské výhody. U nás, stejně jako i v jiných bývalých komunistických státech však byla suburbanizace zčásti potlačena a nahrazována výstavbou blokových sídlišť vícepodlažních panelových domů.

Pojem suburbanizace se ve větší míře objevuje v období po 2. světové válce a to zejména v USA. Hlavní příčinou vzniku byl rozvoj automobilismu a možnost realizovat tzv. "americký sen", tedy vlastní bydlení v rodinném domě na venkově. Vzniklé suburbie však nebyly ani vesnicí, ani městem. Byly to

seskupení stejných typových domů, ke kterým a od nichž se nebylo možné dostat jinak než za pomoci automobilu.(Šilhánková, 2007)

Suburbanizace - vystěhování obyvatel a „funkcí z jádrových území měst – byla již v té době rozvinuta v západní Evropě a na severoamerickém kontinentu, a to zejména oblasti hledání kvalitního bydlení jinde, než v jádrových územích městských aglomerací. Důvody suburbanizace mohou být různé, v zásadě může jít např.o „útěk“ z nevyhovujícího prostředí kompaktního města s jeho s jeho sociálními problémy (kriminalita, drogy)nebo o dostatečnou ekonomickou sílu a sociální trendy obyvatel, kteří hledají jiné prostředí, plní si své sny apod. (Šilhánková, 2007).

V České republice se objevují projevy suburbanizace až po roce 1989, do té doby se sídelní soustava rozvíjela na základě určených normativů centrálního plánování státu. Po pádu komunismu se města začala rozvíjet přirozeným způsobem.

Pro třetí urbanizační fázi měst, tedy deurbanizaci, je charakteristický úbytek obyvatel ve městech a stagnace vývoje obyvatel na předměstích. Tento proces byl způsoben deindustrializací, při které docházelo k úpadku starých průmyslových podniků, jež se nacházela v centrech měst. Díky tomu nastal odliv obyvatel do oblastí budování nových podniků a s nimi spojených pracovních příležitostí v nových městech, v malých městech a na venkově.

Poslední fází urbanizačního procesu měst je tzv. reurbanizace. Pro reurbanizaci je typické navrácení obyvatelstva do center, ale také do dříve opuštěných průmyslových zón, na jejichž místech vznikly nové bytové komplexy. V těch průmyslových zónách, kde nevznikaly nové bytové příležitosti, vznikly administrativní či obchodní centra. Na procesu reurbanizace se výrazně podílí stát. Hlavními procesy jsou komercializace a gentrifikace, které však vedle pozitivních dopadů přinášejí také problémy. K těm nejzávažnějším problémům patří sociální konflikty mezi nově příchozími bohatšími obyvateli a chudšími stále více vytlačovanými starousedlíky. Díky této fázi urbanizačního procesu, která postihuje jen část města, však nedochází k výraznému zvýšení

počtu obyvatel ve městech. Současně s reurbanizací probíhá také suburbanizace a deurbanizace, avšak v menší míře.

4. Stručná geografická charakteristika Olomouckého kraje

4.1 Olomoucký kraj

Olomoucký kraj rozkládající se převážně ve střední části Moravy a částečně také v její severní části zaujímá rozlohu 5 268 km. Sousedí se čtyřmi kraji ČR. Mezi které patří na východě Moravskoslezský kraj, na jihu Zlínský kraj a na západě Pardubický kraj. Na severu má Olomoucký kraj 104 km dlouhou mezistátní hranici s Polskem. Z hlediska územně – správního členění tvoří spolu se Zlínským krajem oblast Střední Moravy (NUTS 2). (Toušek a kol., 2005)

Při srovnání níže vedených údajů o počtu obyvatel v jednotlivých krajích zjistíme, že Olomoucký kraj je šestým nejméně početným krajem v rámci ČR (viz.Tab.1). Pokud nepočítáme Hl.město Prahu, má Olomoucký kraj společně s krajem Zlínským nejméně obcí se statutem města. Podíl městského obyvatelstva v Olomouckém kraji je 57,6 %. Menší hodnotu tohoto ukazatele vykazuje pouze kraj Středočeský (54,7 %).

Tab.1 : Městské obyvatelstvo v krajích ČR k 31.12 2007

Kraj	Počet měst	Počet obyvatel ve městech	% městského obyvatelstva	Počet obyvatel
Hl. město Praha	1	1 212 097	100,0	1 212 097
Středočeský	80	657 062	54,7	1 201 827
Jihočeský	53	411 908	65,0	633 264
Plzeňský	54	380 760	67,9	561 074
Karlovarský	37	256 337	83,4	307 449
Ústecký	57	667 600	80,3	831 180
Liberecký	39	341 127	78,6	433 948
Královéhradecký	48	376 921	68,3	552 212
Pardubický	35	317 033	62,0	511 400
Vysočina	34	300 438	58,5	513 677
Jihomoravský	49	714 568	62,7	1 140 534
Olomoucký	30	369 578	57,6	641 791
Zlínský	30	359 147	60,8	590 780
Moravskoslezský	40	952 870	76,2	1 249 897

Pramen : Demografická ročenka České republiky 2007, ČSÚ, Praha, 2008.; Kraje České republiky 2007, ČSÚ, Praha, 2008. (vlastní výpočty)

Olomoucký kraj se člení na okresy Jeseník, Olomouc, Prostějov, Přerov a Šumperk. Bylo zde stanoveno 13 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 20 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem. Olomoucký kraj se od 1.1 2005 rozšířil o tři obce z kraje Moravskoslezského.

V Olomouckém kraji bylo ustanoveno 398 obcí, z nichž 30 obcí má přiznaný statut města. Přibližně 58 % obyvatel žije ve městech. Nejvýznamnější postavení má statutární krajské město Olomouc, ve kterém žilo k 31.12 2007 100 373 obyvatel. (<http://www.czso.cz/xm/edicniplan.nsf/tab/13002E2324>)

Nejvíce měst (8) se nachází v okrese Šumperk, ve kterém žilo ke konci roku 2007 téměř 125 tis. obyvatel. Podíl městského obyvatelstva zde činil 51 %. V okresech Olomouc a Přerov bylo ustanoveno 6 měst. Počet obyvatel žijících v okrese Olomouc byl největší ze všech okresů kraje (viz.Tab.2). Podíl městského obyvatelstva zde dosahoval hodnoty 62 %. K 31.12. 2007 žilo v okrese Přerov 135 165 obyvatel. Podíl městského obyvatelstva udával nejvyšší hodnotu ze všech okresů kraje a to 62,9 %. Počet měst v okrese Jeseník je shodný s počtem měst v okrese Prostějov. V obou okresech bylo na město povýšeno 5 obcí. V okrese Jeseník žilo k 31.12. 2007 pouhých 41 565 obyvatel, z nichž 53,4 % žilo ve městech okresu. K poslednímu dni roku 2007 žilo v okrese Prostějov téměř 110 tis. obyvatel. Podíl městského obyvatelstva byl v toto okresu 51 %.

Tab.2 : Městské obyvatelstvo v okresech Olomouckého kraje k 31.12 2007

Okres	Počet měst	Počet obyvatel ve městech	% městského obyvatelstva	Počet obyvatel
Olomouc	6	142 739	62,0	230 607
Jeseník	5	22 198	53,4	41 565
Šumperk	8	63 519	51,0	124 475
Prostějov	5	56 080	51,0	109 979
Přerov	6	85 042	62,9	135 165

Pramen : Okresy České republiky v roce 2007, ČSÚ, Praha, 2008. (vlastní výpočty)

Severní část kraje je převážně hornatá a dominantu zde tvoří pohoří Jeseníky s nejvyšší horou Praděd (1492 m n.m.). V jižní části kraje se rozprostírá rovina. Nejvýznamnější řekou je Morava, která tvoří osu kraje.

Oblastí kraje probíhá hlavní evropské rozvodí. Olomouckým krajem prochází rozhraní mezi Českou vysočinou a Západními Karpaty. Na většině kraje se však rozprostírá Česká vysočina s typickou kernou stavbou. Velký význam na utváření krajiny mělo pevninské a horské zalednění v průběhu čtvrtohor. Vegetační pokryv je značně pestrý. V údolní nivě Moravy se rozprostírají lužní lesy, zatímco pro oblast nad horní hranicí lesa v Jeseníkách je typická chladnomilná vegetace. (Toušek a kol., 2005)

Turisticky nejnavštěvovanější je právě území Chráněné krajinné oblasti Jeseníky. Zde se nachází nejrozlehlejší moravské rašeliniště Rejvíz, Vysoký vodopád a vodní nádrž a elektrárna Dlouhé Stráně. V posledních letech dochází k rozšíření naučných stezek a cyklostezek v oblasti CHKO Litovelské Pomoraví, kde v lužních lesích žijí mnohé ohrožené druhy rostlin i živočichů. Za zmínku stojí i krasové jevy nacházející se v Olomouckém kraji. Nejdelší jsou Javoříčské jeskyně, v nichž mohou návštěvníci obdivovat bohatou krasovou výzdobu. Mezi další velmi významné krasové útvary patří i hydrotermální Zbrašovské aragonitové jeskyně. Nedaleko tohoto jeskynního systému se nachází i nejhlubší propast v ČR – Hranická propast.

Jak již bylo uvedeno, k 31. 12. 2007 byl počet obyvatel žijících v Olomouckém kraji celkem 641 791 obyvatel. Průměrná hustota zalidnění byla k tomuto dni 121,9 obyvatel na 1 km². V hustotě zalidnění však existují značné rozdíly. Nejmenší hustotu obyvatel můžeme sledovat na Jesenicku (57,8 osob na km²) a Šumperku (94,8 osob na km²). V roce 2007 vykazoval kraj přirozený přírůstek obyvatelstva. Přesněji řečeno v tomto roce se narodilo 6 931 dětí a zemřelo 6 458 osob. Přesto dochází stejně jako i ve většině krajů ČR ke stárnutí populace. Klesá tedy podíl dětí ve věku 0 – 14 let (14,2 % z celkového počtu obyvatel k 31. 12. 2007) a roste podíl obyvatel starších 65 let (14,7 %), tím se samozřejmě zvyšuje i průměrný věk obyvatel, který měl k 31.12. 2007 hodnotu 40,3 let. (<http://www.czso.cz/xm/edicniplan.nsf/tab/13002E2324>)

Vzdělání obyvatelstva v kraji zajišťuje 365 mateřských škol, 309 základních škol, 20 gymnázií, 51 středních odborných škol, 44 středních odborných učilišť a 7 vyšších odborných škol. V krajském městě se nachází

také druhá nejstarší univerzita v České republice – Univerzita Palackého v Olomouci. Na její přírodovědecké, pedagogické, lékařské, filozofické, právnické, teologické fakultě, fakultě tělesné kultury a fakultě zdravotnických věd studuje přes 21 tisíc studentů. I přes tento fakt nedosahuje kraj republikového průměru v počtu osob s vysokoškolským ani středoškolským vzděláním s maturitou.

Olomoucký kraj je převážně oblastí průmyslovou. Zejména v posledních letech však dochází k významnému rozvoji v oblasti služeb. K ekonomicky slabším regionům patří pouze okres Jeseník a severní část okresu Šumperk. Tato oblast ekonomicky zaostává zejména díky své poloze, dopravní dostupnosti a také narušení sociálního a hospodářského života po druhé světové válce, kdy došlo k vysídlení německého obyvatelstva. Na tvorbě hrubého domácího produktu v České republice se Olomoucký kraj podílel v roce 2007 pouze 4,7 %, regionální HDP v přepočtu na 1 obyvatele pak dosahoval jen 75,2 % republikového průměru. Střední a také jižní část kraje (Haná) patří k oblastem, ve kterých se vyskytuje nejúrodnější půda. Díky tomuto faktoru a příhodným klimatickým podmínkám dosahují průměrné výnosy pěstovaných plodin (ječmene jarního, pšenice ozimé, řepky i technické cukrovky) nejvyšších hodnot v celorepublikovém srovnání. (Toušek a kol.,2005)

V Olomouckém kraji má sídlo množství tradičních průmyslových podniků. Rozvinutý je zejména potravinářský průmysl, dále textilní a oděvní průmysl, výroba strojů a zařízení, průmysl optiky a optických zařízení a mnoho dalších. Největšími průmyslovými centry kraje jsou města Olomouc, Mohelnice, Přerov a Prostějov.

Mezi největší průmyslové zaměstnavatele patří OP Prostějov, Unex Uničov nebo Mora Moravia v Hlubočkách. Z neprůmyslových podniků patří mezi nejvýznamnější zaměstnavatele Fakultní nemocnice Olomouc a Univerzita Palackého v Olomouci.

Doprava je v kraji zajištěna díky železniční přepravě, která využívá tratě o celkové délce 600 km. Železniční síť je rozložena rovnoměrně na celém území kraje. Významnými železničními uzly jsou města Olomouc a Přerov.

Vedle železniční dopravy zajišťuje přepravu osob a zboží také silniční doprava s 3 568 km silnic, z nichž je pouze 12,1 % silnic I. třídy. Rozložení silniční sítě je značně specifické a ovlivněné zejména reliéfem. Větší počet silnic byl vybudován v jižní rovinaté části kraje. Nedaleko Olomouce se nachází letiště s mezinárodním statutem sloužící pro malá dopravní letadla. (<http://www.czso.cz/xm/edicniplan.nsf/tab/13002E2324>)

Olomoucký kraj patří s 345 hromadnými ubytovacími zařízeními mezi kraje, které jsou nejméně vybavené z hlediska cestovního ruchu a rekreace. Co se týče rozmístění, nachází se především v turisticky navštěvovaných okresech Jeseník a Šumperk. Vedle navštěvovaných přírodních krás, jsou nejvíce atraktivní lokality hradů Bouzov, Helfštýn, Šternberk a zámků Úsov, Tovačov, Velké Losiny, Jánský vrch a Náměšť na Hané. Za zmínku stojí také desítky muzeí a galérií. Místem, které každoročně navštíví nejvíce turistů je krajské město Olomouc pyšnicí se druhou největší městskou památkovou rezervací v ČR, ve které je chráněn rozsáhlý soubor historických, architektonicky a umělecky významných objektů na zachovalém půdorysu středověkého města. Středověká zástavba však na mnoha lokalitách města ustoupila církevním areálům. V roce 2000 byl do seznamu světového kulturního dědictví UNESCO uveden barokní Sloup Nejsvětější Trojice nacházející se na Horním náměstí. V rozlehlých parcích města se pořádají výstavy květin a rostlin s názvem Flora Olomouc. Od roku 1989 se pyšní městskou památkovou rezervací také Lipník nad Bečvou.

Velmi navštěvovanou lokalitou je i Svatý Kopeček, který se nachází v blízkosti Olomouce. Svatý Kopeček je poutním místem s bazilikou Navštívení Panny Marie na Svatém Kopečku a nedaleko odtud sídlí také zoologická zahrada. O pokračování nejrůznějších lidových zvyků se zejména v oblasti Hané starají desítky národopisných a tanečních souborů. Mezi již tradiční události patří festivaly v Náměšti na Hané, v Prostějově, v Kojetíně a dalších místech regionu.

V kraji se vyskytuje hned několik lázeňských měst. K těm největším patří lázně Jeseník a Teplice nad Bečvou. Mezi menší lázně řadíme Velké Losiny,

Bludov a Slatinice. Sportování je v kraji umožněno díky více než 1500 km cyklistických tras, řadě moderních bazénů, přírodních koupališť, víceúčelových hal a venkovních sportovních areálů. V Prostějově a v Přerově jsou známá tenisová střediska. Velké divácké pozornosti se těší závodní speciály na trati Ecce Homo u Šternberka a zejména fotbalová i hokejová utkání hraná po celém regionu. Pro vyznavače zimních sportů je upravena řada sjezdovek a lyžařských stop v Jeseníkách. K těm nejznámějším areálům patří Červenohorské sedlo, Petříkov, Ostružná, Ramzová a mnoha dalších.

Strategicky výhodná poloha, dobrá dopravní dostupnost, rozvinutá infrastruktura, dostatek kvalifikovaných pracovních sil i vstup zahraničních investorů vytváří z Olomouckého kraje region, u kterého se i nadále předpokládá ekonomický rozvoj.

4.2 Vznik a vývoj měst Olomouckého kraje

Vznik a historický vývoj měst Olomouckého kraje byl velmi rozdílný. Důkazem toho je i fakt, že zatímco některé obce získaly statut města již ve 13. století, poslední město bylo jmenováno teprve nedávno (Plumlov).

Na úvod této podkapitoly je vhodné uvést soubor 30 sledovaných měst kraje a jejich základní údaje. Města jsou seřazena do tabulky podle počtu obyvatel, které žili v daných městech k 31.12 2007. Tabulka dále obsahuje údaje o názvu okresu, pod který daná města spadají. Nedílnou součástí této tabulky jsou také údaje o rozloze a hustotě zalidnění daných měst.

Tab.3 : Základní geografické charakteristiky měst Olomouckého kraje k 31.12 2007

Město	Okres	Počet obyvatel	Rozloha (km ²)	Hustota zalidnění
1. Olomouc	Olomouc	100 373	103,3	971,4
2. Přerov	Přerov	47 037	58,5	804,3
3. Prostějov	Prostějov	45 675	39,0	1170,0
4. Šumperk	Šumperk	27 946	27,9	1002,4
5. Hranice	Přerov	19 415	49,8	389,9
6. Zábřeh	Šumperk	14 185	34,6	410,2
7. Šternberk	Olomouc	13 864	48,8	284,1
8. Jeseník	Jeseník	12 209	38,2	319,3
9. Uničov	Olomouc	12 095	48,3	250,6
10. Litovel	Olomouc	10 131	46,4	218,4
11. Mohelnice	Šumperk	9 700	46,2	209,9
12. Lipník nad Bečvou	Přerov	8 397	30,6	274,6
13. Kojetín	Přerov	6 429	31,1	206,9
14. Zlaté Hory	Jeseník	4 303	86,0	50,1
15. Hanušovice	Šumperk	3 438	36,8	93,4
16. Moravský Beroun	Olomouc	3 312	51,2	64,7
17. Loštice	Šumperk	3 069	12,0	255,8
18. Javorník	Jeseník	2 980	77,4	38,5
19. Velká Bystřice	Olomouc	2 964	9,2	321,5
20. Konice	Prostějov	2 893	24,4	118,4
21. Kostelec na Hané	Prostějov	2 875	13,9	207,4
22. Tovačov	Přerov	2 577	22,8	113,2
23. Plumlov	Prostějov	2 461	11,5	213,6
24. Němčice nad Hanou	Prostějov	2 176	12,0	181,0
25. Štítý	Šumperk	2 024	29,9	67,6
26. Staré Město	Šumperk	1 955	86,3	22,7
27. Vidnava	Jeseník	1 405	4,3	330,6
28. Žulová	Jeseník	1 301	14,8	88,2

29. Úsov	Šumperk	1 202	9,3	129,1
30. Potštát	Přerov	1 187	34,1	34,8
Olomoucký kraj		369 578	1 139	294,8

Pramen : Statistická ročenka Olomouckého kraje 2008, ČSÚ, Praha, 2009.(vlastní výpočty)

Níže uvedené informace popisují první písemné zmínky o obcích, dále je zde zmíněn rok povýšení na město, vývoj v rámci obce a administrativní význam v minulosti i současnosti.

Tab.4 : Historická data měst Olomouckého kraje

Města	První písemná zmínka	Rok povýšení na město
1. Olomouc	1220	1220 - 1250
2. Přerov	1046	1256
3. Prostějov	1201(1141)	1391
4. Šumperk	1278	konec 13.století
5. Hranice	1169	1276 - 1292
6. Zábřeh	1254	1854
7. Šternberk	1296	1296
8. Jeseník	1267	1854
9. Uničov	1213	1269
10. Litovel	1249	1249
11. Mohelnice	1131	1854
12. Lipník nad Bečvou	1238	1294(1256)
13. Kojetín	1233	1280
14. Zlaté Hory	1222	1361
15. Hanušovice	1325	1975
16. Moravský Beroun	polovina 13.století	1339
17. Loštice	1267	1854(1787)
18. Javorník	1373	1549
19. Velká Bystřice	1276	1998
20. Konice	1305(1200)	1970
21. Kostelec na Hané	1347	1970
22. Tovačov	1203	1321
23. Plumlov	1310(1273)	2000
24. Němčice nad Hanou	1406(1131)	1970
25. Štítý	1278	1854
26. Staré Město	1325	1560
27. Vidnava	1266	1854
28. Žulová	1290	1793
29. Úsov	1260	1854
30. Potštát	1322	1322

Pramen : Mleziva, Š.- Kuča, K. : *Historický lexikon městysů a měst.*Praha, 2006.

Poprvé se v historických pramenech objevuje zmínka o Olomouci v roce 1220. Na město byla pravděpodobně povýšena někdy v rozmezí let 1220 – 1250, přesný rok není datován. Některé prameny uvádí jako období, kdy

Olomouc získala statut města, léta 1239 až 1246. V roce 1919 došlo k připojení obcí Bělidla, Černovír, Hejčín, Hodolany, Chválkovice, Lazce, Neředín, Pavlovičky, Povel, Řepčín, Nové Sady, Nový Svět a Nová Ulice. Další rozšíření proběhlo v roce 1974, kdy se připojily obce Holice, Slavonín, Týněček, Droždín, Svatý Kopeček, Radíkov a Samotíšky. V roce 1975 došlo ke sloučení s obcemi Bystrovany, Nedvězí, Nemilany, Topolany, Chomutov a Křelov. Poslední připojenou obcí se stal v roce 1980 Lošov. V roce 1993 došlo k osamostatnění obcí Bystrovany a Samotíšky a o dva roky později také obce Křelov – Břuchotín. Do roku 1850 měla Olomouc titul zemského hlavního města. Krajským městem byla v letech 1850 – 1868, 1949 – 1960 a je jím opět od roku 2000. Olomouc je v současnosti také statutárním městem, tím byla i v letech 1850 až 1949. Funkci okresního města zastávala v letech 1868 až 1948 a 1960 až 2000. Sídlem krajského soudu byla Olomouc v letech 1850 až 1960. Vrchní soud zde sídlí od roku 1993. Krajský správní úřad zde měl sídlo v období let 1751 až 1784, 1792 až 1860, 1949 až 1960 a opět zde sídlí od roku 2000. V průběhu druhé světové války zde sídlil tzv.úřad Oberlandrat. Sídlo okresního soudu je v Olomouci již od roku 1850. Od tohoto roku až do roku 2002 se zde nacházelo také sídlo okresního správního úřadu. V současnosti je město sídlem obecního úřadu s rozšířenou působností, sídlem pověřeného obecního úřadu.

První zmínka o obci Přerov pochází z roku 1046, přičemž na město byl povýšen o dvě století později a to v roce 1256. V roce 1919 dochází ke zrušení samostatné židovské obce a k následnému připojení k Přerovu. V roce 1948 došlo ke sloučení Přerova s obcemi Kozlovice, Lověšice, Popovice, Předmostí a Újezdec. Dále se v roce 1950 k městu připojila obec Dluhonice. V roce 1954 však došlo k odtržení obcí Kozlovice, Popovice, Předmostí a Újezdec od Přerova. V roce 1960 se s městem opět sloučila obec Předmostí, v roce 1964 obec Kozlovice, v roce 1976 obce Dluhonice a Újezdec. Obce Čekyně, Henčlov, Viničná a Žeravice se připojily k městu v roce 1980. K poslednímu sloučení došlo v roce 1985 a to s obcí Penčice. Z hlediska administrativního významu byl Přerov v období let 1751 až 1849 krajským městem. Od roku 1850 je Přerov okresním městem a od roku 2006 statutárním městem. Přerov byl sídlem okresního soudu v letech 1850 až 1855 a poté od roku 1868. Město bylo také sídlem okresního správního úřadu a to v období let 1877 až 2002 a

v letech 1855 až 1868 sídlem okresního smíšeného úřadu. V současné době je Přerov sídlem obecního úřadu s rozšířenou působností a sídlem pověřeného obecního úřadu.

Nejstarší dochované materiály o vesnici Prostějov se váží k roku 1201. Jiné prameny však uvádějí již rok 1141. Od roku 1365 Prostějov uváděn jako městečko a od roku 1391 povýšen na město. V roce 1919 došlo ke sloučení města s židovskou čtvrtí, která byla do té doby samostatnou obcí. V roce 1950 se k Prostějovu připojily obce Držovice, Krasice a Vrahovice, které se ale v roce 1954 osamostatnily. Později došlo opět k jejich připojení. V roce 1964 připojena obec Krasice, v roce 1973 obce Držovice a Vrahovice. V roce 1976 sloučena s Prostějovem obec Čechovice – Domamyslice, v roce 1980 obec Mostkovice a v roce 1981 obec Žešov. V roce 1990 pak došlo k osamostatnění obce Mostkovice. Prostějov je okresním městem již od roku 1850. Sídlem úřadu Oberlandrat bylo město v letech 1939 a 1940. Okresní soud zde sídlil v letech 1850 až 1855 a poté od roku 1868. Sídlo okresního správního úřadu bylo v Prostějově od roku 1868 do roku 2002. Sídlo okresního smíšeného úřadu se zde nacházelo v letech 1855 – 1868. Momentálně je Prostějov sídlem pověřeného obecního úřadu a také sídlem obecního úřadu s rozšířenou působností.

Nejstarší zmínka o obci Šumperk pochází z roku 1278, na město byla obec povýšena někdy koncem 13.století. V roce 1949 dochází k prvnímu rozšíření města o obce Nový Malín, Petrov nad Desnou, Rapotín, Dolní Studénky, Temenice a Vikýřovice. V roce 1953 se obce Nový Malín, Rapotín a Petrov nad Desnou osamostatnily. O rok později je následovaly také obce Dolní Studénky a Vikýřovice. V roce 1980 došlo k připojení obcí Bratrušov a Dolní Studénky a v roce 1985 se k Šumperku připojila také obec Rapotín. Ta se však společně s obcemi Bratrušov, Hraběšice, Rejchartice, Dolní Studénky a Vikýřovice v roce 1990 osamostatnila. Šumperk je okresním městem od roku 1850. V letech 1939 – 1945 zde bylo sídlo krajského soudu. Sídlem okresního soudu bylo město v letech 1850 až 1855 a poté opět od roku 1868. Okresní správní úřad zde sídlil v období let 1850 – 1855 a 1868 – 2002. V letech 1855

až 1868 zde bylo sídlo okresního smíšeného úřadu. V současnosti je sídlem pověřeného obecního úřadu a sídlem obecního úřadu s rozšířenou působností.

První zmínka o obci Hranice je z roku 1169. Na město byla tato obec povýšena v období let 1276 – 1292, přesný rok dochované materiály neuvádí. V roce 1919 se sloučilo město s židovskou čtvrtí, která do té doby byla samostatnou obcí. V roce 1975 byla k Hranicím připojena obec Velká, v roce 1976 pak také obce Drahouše, Slavíč, Středolesí, Uhřínov, Valšovice a Olšovec, která se v roce 1990 osamostatnila. Hranice byly okresním městem v období let 1850 až 1960. V letech 1783 až 1850 byly Hranice sídlem krajského správního úřadu. Sídlo okresního správního úřadu a okresního soudu zde bylo v letech 1850 až 1855 a 1868 až 1960. Sídlem okresního smíšeného úřadu byly Hranice v období let 1855 až 1868. V tuto chvíli jsou Hranice sídlem úřadu s rozšířenou působností a sídlem pověřeného obecního úřadu.

Již z roku 1254 pochází první písemná zmínka o obci Zábřeh. Na město byla tato obec povýšena o 600 let později, tedy v roce 1854. Ke sloučení došlo poprvé v roce 1919 a to s obcí Krumpach. V roce 1948 se připojila obec Rudolfov, v roce 1950 obce Ráječek a Skalička, v roce 1976 obce Hněvkov, Lupěné, Pivonín a Václavov. K poslednímu sloučení došlo v roce 1980 a to s obcí Drozdov, která se však v roce 1992 opět osamostatnila. V roce 1990 došlo k odtržení obce Nemile. Zábřeh byl okresním městem v letech 1850 až 1960. Sídlem okresního soudu bylo město v letech 1850 -1855 a 1868 – 1960. Mezi těmito dvěma obdobími, tedy v letech 1855 až 1868, zde bylo sídlo okresního smíšeného úřadu. V současné době je město sídlem pověřeného obecního úřadu i sídlem obecního úřadu s rozšířenou působností.

Dokumenty, v nichž se poprvé píše o obci Šternberk, pochází z roku 1296. Vznik samotného města se datuje do téhož roku. V roce 1953 došlo ke sloučení Šternberka s obcí Lhota. V roce 1971 se město sloučilo s obcí Lužice a v roce 1974 s obcemi Babice, Chabičov, Těšíkov. Následující rok, v roce 1975, pak došlo ke sloučení s obcí Domašov u Šternberka. K poslednímu připojení obcí došlo v roce 1979, kdy se Šternberk sloučil s obcemi Dalov, Horní Loděnice a Mladějovice. Od roku 1990 dochází k postupnému osamostatnění

obcí. V tomto roce se osamostatnily obce Babice, Domašov u Šternberka, Hlásnice, Lipina a Mladějovice. Horní Loděnice a Lužice se osamostatnily v roce 1992. V roce 1993 dochází k odtržení obce Komárov a následující rok obce Řídeč. V období let 1850 až 1960 byl Šternberk okresním městem okresu Šternberk. Sídlem okresního soudu a okresního správního úřadu bylo město mezi léty 1850 až 1855 a 1868 až 1960. V období let 1855 až 1868 zastával Šternberk funkci sídla okresního smíšeného úřadu. V současnosti je sídlem obecního úřadu s rozšířenou působností a sídlem pověřeného obecního úřadu.

Nejstarší zmínka o obci Jeseník pochází z roku 1267, ale na město byla tato obec povýšena až téměř o šest století později a to v roce 1854. V roce 1950 došlo k připojení obce Bukovice. Další obec Česká Ves byla připojena v roce 1976. V roce 1990 se však osamostatnila. Jeseník, který zastává funkci okresního města od roku 1996, byl již v minulosti okresním městem a to v období let 1850 až 1960. Sídlo okresního soudu zde bylo v letech 1850 – 1855 a 1868 – 1960, nově je zde pak od roku 1996. Sídlem okresního správního úřadu byl Jeseník v minulosti již třikrát a to v období let 1850 – 1855, 1868 – 1960 a 1996 – 2002. Sídlem okresního smíšeného úřadu bylo město od roku 1855 do roku 1868. Jeseník zastává funkci sídla pověřeného obecního úřadu a obecního úřadu s rozšířenou působností.

V dochovaných historických materiálech je obec Uničov zmíněna již roku 1213. K povýšení na město došlo v roce 1269. V roce 1964 se město sloučilo s obcí Brníčko. V roce 1971 byla k Uničovu připojena obec Dolní Sukolom. V roce 1974 obec Horní Sukolom a Želechovice. V roce 1976 se připojily obce Renoty a Střelice. V roce 1990 pak došlo k osamostatnění obce Želechovice. Uničov byl okresním městem v letech 1850 až 1855 a 1868 až 1949, kdy v letech 1945 až 1949 formálně existoval, ale působnost byla přenesena na okresní soud Šternberk. V období let 1855 až 1868 se stal Uničov sídlem okresního smíšeného úřadu. Sídlem pověřeného obecního úřadu je od roku 1990 a sídlem obecního úřadu s rozšířenou působností od roku 2003.

První zmínka o Litovli se datuje do roku 1249. Tohoto roku byla založena jako královské město. V roce 1975 se sloučila s obcí Chořelice. Následující rok

došlo ke sloučení s obcí Červenka, která se však v roce 1990 osamostatnila. V roce 1980 došlo ke sloučení Litovle s obcemi Haňovice a Pňovice na dobu deseti let. Dále se v roce 1980 připojila k Litovli obec Unčovice. A v roce 2001 došlo ke sloučení s obcí Savín. V roce 1850 se Litovel stala okresním městem, kterým byla až do roku 1960. Litovel byla sídlem okresního soudu a okresního správního úřadu a to v období let 1850 až 1855 a 1868 až 1960. V letech 1855 až 1868 pak byla sídlem okresního smíšeného úřadu, který zahrnoval správu i soudní moc. V současnosti je sídlem pověřeného obecního úřadu a také sídlem obecního úřadu s rozšířenou působností.

První písemná zmínka týkající se obce Mohelnice se váže k roku 1131. K povýšení na město došlo v roce 1854. V roce 1947 se sloučila s Mohelnicí obec Krčmy. K dalšímu sloučení došlo v roce 1976, kdy se k městu připojily obce Libivá, Studená Loučka, Podolí, Újezd, Křemačov a Květín. V roce 1980 došlo ke sloučení s obcemi Mírov a Třeština. Jako poslední se k Mohelnici připojila obec Líšnice a to v roce 1985. V roce 1990 se osamostatnily obce Líšnice, Mírov a Třeština. Statut okresního města měla Mohelnice v období let 1850 – 1939 a 1945 – 1949. Sídlo okresního soudu bylo v Mohelnici v období let 1850 -1855 a 1868 – 1949. Sídlem okresního smíšeného úřadu pak bylo město v letech 1855 až 1868. Mohelnice působí jako sídlo pověřeného obecního úřadu a také jako sídlo obecního úřadu s rozšířenou působností.

Nejstarší psaná informace o Lipníku nad Bečvou pochází z roku 1238. K povýšení na město došlo roku 1294 (některé zdroje uvádí také rok 1256). V roce 1919 došlo ke sloučení města s židovskou čtvrtí, která byla do té doby samostatná. Ke sloučení města s obcemi došlo roku 1976 a to s obcí Bohuslávky, Nové Dvory, Loučka, Podhoří, Trnávka a obcí Týn nad Bečvou. V roce 1980 se k Lipníku nad Bečvou připojila také obec Jezernice. Po revoluci docházelo k postupnému osamostatňování obcí. V roce 1990 se osamostatnila obec Bohuslávky, v roce 1992 obec Týn nad Bečvou a v roce 2000 získala samostatnost obec Jezernice. Okresním městem byl Lipník nad Bečvou v letech 1850 až 1949. Sídlem okresního soudu se stalo město v letech 1850 až 1855 a 1868 až 1949, sídlem okresního smíšeného úřadu pak v období let 1855

až 1868. V současné době je sídlem pověřeného obecního úřadu a také sídlem obecního úřadu s rozšířenou působností.

Nejstarší dochovaná zmínka o obci Kojetín se datuje k roku 1233. V roce 1280 byl Kojetín povýšen na město. V roce 1976 byly k městu připojeny obce Kovalovice, Křenovice, Měrovice nad Hanou, Popůvky, Stříbrnice a Uhřičice. V roce 1990 pak došlo k osamostatnění obcí Křenovice, Měrovice nad Hanou, Stříbrnice a Uhřičice. Kojetín byl okresním městem v letech 1850 až 1960. V období let 1850 – 1855 a 1868 – 1960 byl také sídlem okresního soudu. Sídlo okresního správního úřadu zde bylo v letech 1949 až 1960. V letech 1855 až 1868 byl Kojetín sídlem okresního smíšeného úřadu. Od roku 1990 je sídlem pověřeného obecního úřadu.

Z roku 1222 pochází dokumenty, nichž je i poznámka o obci Zlaté Hory, která se v roce 1361 stala městem. V roce 1960 se k obci připojila obec Údolí. V roce 1964 se Zaltými Horami sloučily také obce Ondřejov a Rejvív. Zlaté Hory byly okresním městem v letech 1850 – 1939 a 1945 – 1949. Sídlem okresního soudu bylo město v období let 1850 – 1855 a také 1868 – 1949. V letech 1945 až 1949 byla však působnost přenesena na okresní soud Jeseník. Správa i soudní moc, kterou vykonával okresní smíšený úřad, byla v Jeseníku v letech 1855 až 1868. Sídlem pověřeného obecního úřadu je Jeseník od roku 1990.

Hanušovice patří k nejstarším obcím šumperského okresu. V roce 1975 uplynulo 650 let od první písemné zmínky o Hanušovicích. Při této příležitosti byly Hanušovice povýšeny na město. V roce 1920 byla k Hanušovicím připojena obec Holba, v roce 1948 obec Hynčice nad Moravou, v roce 1975 obec Kopřivná a v roce 1976 obec Vysoké Žibřidovice. V roce 1990 došlo k odloučení obce Kopřivná. Hanušovice jsou od roku 1990 sídlem pověřeného obecního úřadu.

K připojení Moravského Berouna k Olomouckému kraji došlo 1.ledna 2005. První zmínka o této obci se objevuje kolem poloviny 13 století. Jako město byl Moravský Beroun znám od roku 1339. V roce 1960 se k obci připojily

obce Čabová, Ondrášov a Sedm Dvorů. V roce 1964 došlo ke sloučení s obcí Nové Valteřice. Okresním městem byl Moravský Beroun v letech 1909 až 1949 a v tomto období zde bylo i sídlo okresního správního úřadu. Od roku 1990 je Moravský Beroun sídlo pověřeného obecního úřadu.

První zaručená zpráva o obci Loštice je z roku 1267. Na město byly Loštice povýšeny pravděpodobně roku 1854. Některé prameny však uvádějí již rok 1787. Pravděpodobně v roce 1854 byla připojena obec Žádlovice.

První zmínka o obci Javorník je z roku 1373. Na město byla tato obec povýšena v roce 1549. V roce 1921 se s Javorníkem sloučila obec Ves Javorník. Dále pak v roce 1960 obec Trávná. V roce 1976 se připojila obec Bílý Potok a v roce 1985 také obce Uhelná a Vlčice, které se následně v roce 1990 opět osamostatnily. Javorník byl v období let 1850 – 1939 a 1945 – 1949 okresním městem. Sídlem okresního soudu bylo město v letech 1850 až 1855 a také v letech 1868 – 1949, přičemž v letech 1945 – 1949 sice formálně existuje, ale působnost byla přenesena na okresní soud Jeseník. Okresní smíšený úřad sídlil v Javorníku v letech 1855 až 1868. Město je sídlem pověřeného obecního úřadu.

Zmínka o obci Velká Bystřice se objevila v historických materiálech již roku 1276. S účinností od 1.června 1998 byla obec povýšena na město. V roce 1919 došlo k připojení obce Mrsklesy, která se v roce 1956 osamostatnila a následně v roce 1975 opět připojila. V roce 1976 se sloučila s Velkou Bystřicí obec Bukovany a v roce 1980 obec Přaslavice. V roce 1990 došlo k odtržení obcí Bukovany, Přaslavice a Svěsedlice. A v roce 1996 získala samostatnost i obec Mrsklesy.

První zmínka, která se váže k vesnici Konice, je z roku 1305. Některé prameny však uvádí již rok 1200. Statut města získala Konice v roce 1970. Ke sloučení s jinými obcemi došlo v roce 1986. Tohoto roku se ke Konici připojily obce Březsko, Budětsko, Čunín-Křemenec, Nová Dědina, Ochoz a Runářov. V roce 1990 se pak osamostatnily obce Březsko, Budětsko a Ochoz. Okresním městem byla Konice v letech 1850 až 1949. Sídlo okresního soudu bylo ve

městě v období let 1850 – 1855 a 1868 – 1949. Sídlo okresního smíšeného úřadu se zde nacházelo v letech 1855 – 1868. Konice je sídlem pověřeného obecního úřadu a obecního úřadu s rozšířenou působností.

Nejstarší písemná zmínka o Kostelci se váže k roku 1347. V roce 1970 byl Kostelec povýšen na město.

První zmínka o obci Tovačov je z roku 1203. Na město byla tato obec povýšena v roce 1321. V roce 1976 se k Tovačovu připojila obec Oplocany, která se však v roce 1990 opět osamostatnila.

V údajích o první zmínce města Plumlov se objevují dvě data. Jsou to roky 1273 a 1310. Statut města má Plumlov od května roku 2000. V roce 1980 se Plumlov sloučil s obcemi Soběsuky a Žárovice- Hamry. Okresním městem byl Plumlov v letech 1850 – 1949. V této době, s výjimkou let 1855 -1868, zde sídlil okresní soud. V letech 1855 až 1868 zde bylo sídlo okresního smíšeného úřadu.

První písemná zmínka o obci Němčice nad Hanou se datuje k roku 1406 (jiné materiály však uvádějí již rok 1131). Roku 1563 byla vesnice povýšena na městečko a v roce 1970 se staly Němčice nad Hanou městem. V roce 1980 se k tomuto městu připojila obec Hruška, která se následně v roce 1993 opět osamostatnila. Již 19 let jsou Němčice nad Hanou sídlem pověřeného obecního úřadu.

Z roku 1278 se dochovala nejstarší písemná zmínka o obci Štítý. Tato obec byla povýšena na město roku 1854. V roce 1976 se k městu připojily obce Crhov a Heroltice. V roce 1980 došlo k dalšímu rozšíření města, tentokrát o obci Březná. V roce 1985 se sloučily s městem také obce Horní Studénky a Zborov, jež se však zanedlouho opět osamostatnily. Horní Studénky v roce 1990 a obec Zborov o dva roky později. Funkci okresního města zastávaly Štítý v letech 1850 – 1939 a 1945 – 1949. Sídlo okresního soudu zde bylo v období let 1850 -1855 a 1868 – 1949. Ve městech sídlil v letech 1855 – 1868 okresní smíšený úřad.

První zmínka o Starém Městě se datuje do roku 1325. Na město byla tato obec povýšena roku 1560. Pravděpodobně v roce 1854 došlo ke sloučení s obcí Malé Vrbno. V roce 1953 se pak připojila ke Starému městu obec Velké Vrbno. K dalšímu rozšíření obce došlo v roce 1976 připojením obcí Chrastice, Kunčice a Stříbrnice. Okresním městem bylo Staré Město v období let 1850 – 1939 a také 1945 – 1949. Město bylo sídlem okresního soudu v letech 1850 až 1855 a 1868 až 1949, ačkoliv v letech 1945 až 1949 formálně existoval, působnost byla přenesena na okresní soud v Šumperku. V letech 1850 -1855 byl Šumperk sídlem expozitury okresního správního úřadu a následně v období let 1855 – 1868 zde bylo sídlo okresního smíšeného úřadu.

Obec Vidnava se stala městem v roce 1854. První písemná zmínka však pochází již z roku 1266. Ke sloučení obce s jinou obcí došlo pouze jednou a to v roce 1976, kdy se k obci Vidnava připojila obec Velká Kraš. Tato obec se ale v roce 1990 opět osamostatnila. Okresním městem byla Vidnava v letech 1850 až 1939 a 1945 až 1949. Sídlo okresního úřadu bylo v tomto městě v letech 1850 – 1855 a 1868 – 1949, přičemž v letech 1945 až 1949 sice formálně existuje, ale působnost byla přenesena do města Jeseník. V letech 1855 až 1868 je Vidnava sídlem okresního smíšeného úřadu.

První zmínka o obci Žulová je z roku 1290. Titul města dostala v roce 1793. V roce 1976 došlo k připojení obcí Kobylá nad Vidnavkou a Skorošice. Obec Skorošice se v roce 1990 osamostatnila, stejně tak v roce 2001 obec Kobylá nad Vidnavkou.

Nejstarší písemná zmínka o obci Úsov je z roku 1260 a na město byla tato obec povýšena v roce 1854. V roce 1976 se k obci připojila obec Stavenice, která se v roce 1992 osamostatnila. V roce 1985 došlo k rozšíření Úsova o obec Police, která se však již v roce 1990 stala samostatnou.

Nejstarší zmínka o Potštátu je z roku 1322 a od tohoto roku má i statut města. V roce 1949 se k městu připojila obec Padesát Lánů. Od roku 1983 se součástí Potštátu staly také obce Boškov, Kovářov, Kyžlířov a Lipná.

5. Analýza vývoje obyvatelstva ve městech v letech 1869 - 2007

5.1 Analýza vývoje obyvatel ve městech v letech 1869 – 1991

5.1.1 Města v období let 1869 – 1930

Analýzované období let 1869 až 1991 bylo rozděleno do dvou etap. První etapu reprezentují léta 1869 až 1930 a druhou 1930 až 1991. Města v níže uvedených tabulkách jsou seřazena podle velikosti k 31.12.2007 a údaje o počtu obyvatel se vztahují ke katastrálním hranicím měst také k tomuto dni.

Tab.5 : Počet obyvatel ve městech Olomouckého kraje v letech 1869 - 1930

Města	Rok						
	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930
1. Olomouc	30134	39440	43755	52607	59852	66060	77602
2. Přerov	11341	15464	17749	22007	26966	28442	30270
3. Prostějov	19177	22127	24897	29698	36931	36639	39590
4. Šumperk	9651	10983	13331	14658	16448	16006	18739
5. Hranice	9580	10395	11183	11299	12306	12511	14368
6. Zábřeh	5790	6017	6599	7166	7918	8078	9122
7. Šternberk	15066	15750	16917	17890	17077	16204	15532
8. Jeseník	7149	7799	8435	8718	9242	8956	10584
9. Uničov	7333	7678	7662	7752	7783	7262	7513
10. Litovel	6254	7403	7743	8127	8189	8240	8041
11. Mohelnice	8015	8630	7983	7485	7540	7845	7569
12. Lipník nad Bečvou	7096	7365	7410	7868	7965	7549	8615
13. Kojetín	4325	5414	6169	6627	7027	6812	6913
14. Zlaté Hory	8021	8124	8108	7767	7604	6861	7471
15. Hanušovice	2799	3373	3722	3924	4285	4181	4841
16. Moravský Beroun	5255	5427	5409	5319	4879	4439	4326
17. Loštice	2787	2951	2764	2707	2859	2902	2940
18. Javorník	5816	5975	5770	5336	5102	5099	5127
19. Velká Bystřice	1908	2027	2270	2545	2794	2758	2892
20. Konice	4392	4445	4393	4196	4153	4059	4036
21. Kostelec na Hané	1365	1541	1745	1869	2204	2274	2804
22. Tovačov	1895	2479	2632	2924	3096	2991	2771
23. Plumlov	2217	2466	2442	2432	2659	2523	2753
24. Němčice nad Hanou	1087	1187	1302	1373	1756	1853	1983
25. Štítý	4496	4396	4168	3887	3465	3173	3025
26. Staré Město	4903	5183	5126	4775	4680	4476	4719
27. Vidnava	1854	2106	2146	2096	2151	2286	2186
28. Žulová	1606	1698	1679	1799	1846	1883	2186
29. Úsov	2118	2182	2091	1938	1799	1773	1662
30. Potštát	3594	3531	3498	3453	3091	2905	2886

Pramen: Růžková, J.- Škrabal, J. a kol.: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005, ČSÚ, Praha, 2006

Ze souboru analyzovaných třiceti měst Olomouckého kraje měla v roce 1869 v dnešních hranicích více než 10 tis. obyvatel 4 města, v intervalu 5 až 10 tis. obyvatel bylo 11 měst, v intervalu 2 až 5 tis. 9 měst a 6 měst mělo méně než 2 tis. obyvatel. Nejméně obyvatel žilo v Němčicích nad Hanou, pouze 1087 a nejvíce v Olomouci. Zde na současném katastrálním území města bydlelo více než 30 tis. osob.

Počet obyvatel dnešní Olomouce se během zhruba šedesáti let více než zdvojnásobil. Obyvatelstvo přibývalo i ve většině měst kraje (přesněji řečeno u dvou třetin), takže soubor více než 10 tisícových měst se rozšířil na 7. Dalších 8 měst mělo 5 až 10 tis. obyvatel, 13 měst 2 až 5 tis. a méně než 2 tis. osob měla v roce 1930 již pouze 2 města. Nejméně obyvatel žilo v Úsově, ve kterém v období 1869 – 1930 klesl počet osob o 456. Úbytkem obyvatel se prezentovaly také města Mohelnice, Zlaté Hory, Moravský Beroun, Javorník, Konice, Štítý, Staré Město a Potštát. K největšímu úbytku došlo ve městě Štítý (o 1471 obyvatel).

Tab.6 : Počet obyvatel v Olomouckém kraji v letech 1869 - 1930

Území	Rok						
	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930
Města	197024	223556	239098	260242	283667	287040	313066
Venkov	343646	360065	369360	372564	381833	373808	385009
Celkem	540670	583621	608458	632806	665500	660848	698075

Pramen: Růžková, J.- Škrabal, J. a kol.: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005, ČSÚ, Praha, 2006 (vlastní výpočty)

Počet obyvatel ve městech v období let 1869 – 1930 vzrostl ze 197 tis. na 313 tis, tzn. o 116 tis. K nárůstu obyvatelstva došlo i ve venkovských obcích Olomouckého kraje, nárůst byl však kvantitativně nižší. Činil více než 41 tis. (z 343,6 tis. na 385 tis.). To znamená, že během šedesáti let přibýlo v Olomouckém kraji více než 150 tis. osob.

Tab.7 : Vývoj obyvatelstva měst Olomouckého kraje v letech 1869 – 1930 (bazické indexy, rok 1869 = 100)

Města	Rok						
	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930
1. Olomouc	100,0	130,9	145,2	174,6	198,6	219,2	257,5
2. Přerov	100,0	136,4	156,5	194,0	237,8	250,8	266,9
3. Prostějov	100,0	115,4	129,8	154,9	192,6	191,1	206,4
4. Šumperk	100,0	113,8	138,1	151,9	170,4	165,8	194,2
5. Hranice	100,0	108,5	116,7	117,9	128,5	130,6	150,0
6. Zábřeh	100,0	103,9	114,0	123,8	136,8	139,5	157,5
7. Šternberk	100,0	104,5	112,3	118,7	113,3	107,6	103,1
8. Jeseník	100,0	109,1	118,0	121,9	129,3	125,3	148,0
9. Uničov	100,0	104,7	104,5	105,7	106,1	99,0	102,5
10. Litovel	100,0	118,4	123,8	129,9	130,9	131,8	127,6
11. Mohelnice	100,0	107,7	99,6	93,4	94,1	97,9	94,4
12. Lipník nad Bečvou	100,0	103,8	104,4	110,9	112,2	103,4	121,4
13. Kojetín	100,0	125,2	142,6	153,2	162,5	157,5	159,8
14. Zlaté Hory	100,0	101,3	101,1	96,8	94,8	85,5	93,1
15. Hanušovice	100,0	120,5	133,0	140,2	153,1	149,4	173,0
16. Moravský Beroun	100,0	103,3	102,9	101,2	92,8	84,5	82,3
17. Loštice	100,0	105,9	99,2	97,1	102,6	104,1	105,5
18. Javorník	100,0	102,7	99,2	91,7	87,7	87,7	88,2
19. Velká Bystřice	100,0	106,2	119,0	133,4	146,4	144,5	151,6
20. Konice	100,0	101,2	100,0	95,5	94,6	92,4	91,9
21. Kostelec na Hané	100,0	112,9	127,8	138,9	161,5	166,6	205,4
22. Tovačov	100,0	130,8	138,9	154,3	163,4	157,8	146,2
23. Plumlov	100,0	111,2	110,1	109,7	119,9	113,8	124,2
24. Němčice nad Hanou	100,0	109,2	119,8	126,3	161,5	170,5	182,4
25. Štítý	100,0	97,8	92,7	86,5	77,1	70,6	67,3
26. Staré Město	100,0	105,7	104,5	97,4	95,5	91,3	96,2
27. Vidnava	100,0	113,6	115,7	113,1	116,0	123,3	117,9
28. Žulová	100,0	105,7	104,5	112,0	114,9	117,2	136,1
29. Úsov	100,0	103,0	98,7	91,5	84,9	83,7	78,5
30. Potštát	100,0	98,2	97,3	96,1	86,0	80,8	80,3

Pramen: Růžková, J.- Škrabal, J. a kol.: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005, ČSÚ, Praha, 2006 (vlastní výpočty)

Bazické indexy (zejména 1930/1869) poskytují trochu jiný pohled na vývoj obyvatelstva ve městech Olomouckého kraje. V období 1869 – 1930 se největším přírůstkem obyvatelstva prezentovalo město Přerov (viz.tab.č.3). I když největší absolutní přírůstek obyvatel zaznamenalo město Olomouc,

bazický index ve sledovaném období byl nepodstatně nižší než činil u Přerova. V dalších dvou městech kraje se počet obyvatel zdvojnásobil (Prostějov a Kostelec na Hané). Naopak největším relativním úbytkem obyvatel se vyznačovaly Štíty, které měly jak již bylo dříve uvedeno, i nejvyšší absolutní úbytek obyvatelstva.

Tab.8 : Vývoj obyvatelstva v Olomouckém kraji v letech 1869 – 1930 (bazické indexy, rok 1869 = 100)

Území	Rok						
	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930
Města	100,0	113,5	121,4	132,1	144,0	145,7	158,9
Venkov	100,0	104,8	107,5	108,4	111,1	108,8	112,0
Celkem	100,0	107,9	112,5	117,0	123,1	122,2	129,1

Pramen: Růžková, J.- Škrabal, J. a kol.: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005, ČSÚ, Praha, 2006 (vlastní výpočty)

Počet obyvatel v Olomouckém kraji vzrostl během zhruba šedesáti let více než o čtvrtinu (o 29,1 %). Relativní přírůstek obyvatel v kraji byl vyšší u měst (o 58,9%) než u venkovských obcí (o 12 %).

Tab.9 : Vývoj obyvatelstva měst Olomouckého kraje v letech 1869 – 1930 (řetězové indexy, rok 1869 = 100)

Města	Rok						
	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930
1. Olomouc	100,0	130,9	110,9	120,2	113,8	110,4	117,5
2. Přerov	100,0	136,4	114,8	124,0	122,5	105,5	106,4
3. Prostějov	100,0	115,4	112,5	119,3	124,4	99,2	108,1
4. Šumperk	100,0	113,8	121,4	110,0	112,2	97,3	117,1
5. Hranice	100,0	108,5	107,6	101,0	108,9	101,7	114,8
6. Zábřeh	100,0	103,9	109,7	108,6	110,5	102,0	112,9
7. Šternberk	100,0	104,5	107,4	105,8	95,5	94,9	95,8
8. Jeseník	100,0	109,1	108,2	103,4	106,0	96,9	118,2
9. Uničov	100,0	104,7	99,8	101,2	100,4	93,3	103,5
10. Litovel	100,0	118,4	104,6	105,0	100,8	100,6	97,6
11. Mohelnice	100,0	107,7	92,5	93,8	100,7	104,0	96,5
12. Lipník nad Bečvou	100,0	103,8	100,6	106,2	101,2	94,8	114,1
13. Kojetín	100,0	125,2	113,9	107,4	106,0	96,9	101,5
14. Zlaté Hory	100,0	101,3	99,8	95,8	97,9	90,2	108,9
15. Hanušovice	100,0	120,5	110,3	105,4	109,2	97,6	115,8
16. Moravský Beroun	100,0	103,3	99,7	98,3	91,7	91,0	97,5
17. Loštice	100,0	105,9	93,7	97,9	105,6	101,5	101,3
18. Javorník	100,0	102,7	96,6	92,5	95,6	99,9	100,5
19. Velká Bystřice	100,0	103,9	112,0	112,1	109,8	98,7	104,9
20. Konice	100,0	101,2	98,8	95,5	99,0	97,7	99,4
21. Kostelec na Hané	100,0	112,9	113,2	107,1	117,9	103,2	123,3

22. Tovačov	100,0	130,8	106,2	111,1	105,9	96,6	92,6
23. Plumlov	100,0	111,2	99,0	99,6	108,3	94,9	109,1
24. Němčice nad Hanou	100,0	109,2	109,7	105,5	127,9	105,5	107,0
25. Štítý	100,0	97,8	94,8	93,3	89,1	91,6	95,3
26. Staré město	100,0	105,7	98,9	93,2	98,0	95,6	105,4
27. Vidnava	100,0	113,6	101,9	97,7	102,6	106,3	95,6
28. Žulová	100,0	105,7	98,9	107,1	102,6	102,0	116,1
29. Úsov	100,0	103,0	95,8	92,7	92,8	98,6	93,7
30. Potštát	100,0	98,2	99,1	98,7	89,5	94,0	99,3

Pramen: Růžková, J.- Škrabal, J. a kol.: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005, ČSÚ, Praha, 2006 (vlastní výpočty)

Tab.10 : Vývoj obyvatelstva v Olomouckém kraji v letech 1869 – 1930 (řetězové indexy, rok 1869 = 100)

Území	Rok						
	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930
Města	100,0	113,5	107,0	108,8	109,0	101,2	109,1
Venkov	100,0	104,8	102,6	100,9	102,5	97,9	103,0
Celkem	100,0	107,9	104,3	104,0	105,2	99,3	105,6

Pramen: Růžková, J.- Škrabal, J. a kol.: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005, ČSÚ, Praha, 2006 (vlastní výpočty)

Ve většině měst Olomouckého kraje dochází v průběhu let 1869 – 1930 k nárůstu počtu obyvatel. Výjimku tvoří období po první světové válce. V jejím průběhu dochází ke stagnaci či mírnému poklesu v počtu obyvatel v jednotlivých městech. Tento fakt se nejvýrazněji projevuje ve sčítání z roku 1921.

Při bližším porovnání hodnot za rok 1880 zjistíme, že celkový počet obyvatel kraje vzrostl oproti prvnímu sčítání z roku 1869 téměř o 8 %. Zatímco venkov kraje vykazoval nárůst o necelých 5 %, u měst se tato hodnota vyšplhala na 13,5 %. Ve srovnání s rokem 1869 se pouze u dvou měst projevilo celkový úbytek obyvatelstva. Byla to města Štítý a Potštát. Naopak největší nárůst obyvatel zaznamenala města Přerov, Olomouc, Tovačov, Kojetín a Hanušovice. U těchto měst vzrostl počet obyvatel o více jak 20 %.

V intercenzálním období 1880 - 1890 se nárůst obyvatelstva zpomalil, přesto Olomoucký kraj v porovnání s rokem 1880 populačně vzrostl o více jak 4 %. Stejně jako při předchozím sčítání i v roce 1890 vykazoval soubor měst vyšší nárůst obyvatelstva než venkov kraje. I přesto se 13 měst kraje

prezentovalo úbytkem obyvatel. Více než 5 % obyvatel ztratila města Mohelnice, Loštice, Štíty. Šumperk byl v tomto roce naopak městem, který měl jako jediný přírůstek obyvatel vyšší než 20 %.

Nárůst počtu obyvatel v Olomouckém kraji byl v devadesátých letech nepatrně nižší než v předchozím decéniu 19. století. Dá se říci, že populačně rostla pouze města, zatímco venkov vykazoval hodnotu prakticky srovnatelnou s předešlým sčítáním. Z uvedeného souboru měst jich 12 mělo méně obyvatel než v roce 1890. Města Mohelnice, Javorník, Štíty, Staré Město a Úsov měla ztrátu obyvatelstva více než 5 %. Přerov a Olomouc byla města, u kterých byl nárůst populace větší než 20 %.

Z výše uvedených údajů ze sčítání z roku 1910 je patrné, že počet obyvatel v období let 1900 – 1910 vzrůstal nejen ve městech, ale také na venkově kraje. To se promítlo do populačního přírůstku obyvatel Olomouckého kraje, který byl vyšší než 5 %. Celkově došlo v kraji k 5% nárůstu v počtu obyvatel ve srovnání s rokem 1900. U 9 měst kraje došlo k poklesu v počtu obyvatel. Relativně nejvíce ztratila města Štíty, Potštát, Moravský Beroun a Úsov. A naopak více než 20 % obyvatel získala v porovnání s údaji za rok 1900 města Němčice nad Hanou, Prostějov a Přerov.

Jak již bylo zmíněno, události první světové války se citelně projeví i v Olomouckém kraji. Tato skutečnost vyplývá i z údajů o počtu obyvatel ze sčítání z roku 1921. Města jako celek nepatrně vzrostla (o 1,2 %), ale počet obyvatel ve venkovských obcích klesl (o 2,1 %), takže Olomoucký kraj v tomto intercenzálním období, zahrnující i období 1.světové války, zaznamenal úbytek obyvatel (o 0,7 %). Téměř u 2/3 měst kraje klesl v porovnání s rokem 1910 počet obyvatel. Mezi města s nárůstem vyšším než 5 % patřila města Olomouc (10,4 %), Vidnava (6,3 %) a Přerov (5,5 %). Naopak více než 5 % obyvatel ztratilo 8 měst kraje.

Poté, co odezněly následky první světové války, došlo k opětovnému nárůstu v počtu obyvatel, a to jak u měst, tak u venkovských obcí kraje. Tento fakt vyplývá s hodnot ze sčítání lidu, které proběhlo v roce 1930. Celkový

přírůstek obyvatel ve městech byl poměrně vysoký (o 9,1 %). Vyšší relativní přírůstek byl v předešlém období zaznamenán pouze v sedmdesátých letech 19. století. To samé lze konstatovat u venkova, kde přírůstek obyvatel dosáhl 3 %. Celkově pak kraj vykazoval nárůst obyvatelstva (ve srovnání s předchozím sčítáním) o více jak 5 %. Při srovnání údajů za léta 1921 a 1930 zjistíme, že třetina měst ztratila obyvatelstvo. Největší ztráty utrpěly města Tovačov a Úsov. Nejvíce vzrostla města Kostelec na Hané, Jeseník, Olomouc, Šumperk, Žulová a Hanušovice.

V závěru této podkapitoly je potřeba zdůraznit, že veškeré analyzované počty obyvatel se vztahují ke katastrálním hranicím měst k 31.12. 2007. Počty obyvatel sledovaných měst však byly ve skutečnosti nižší neboť rozloha měst nedosahovala dnešních hodnot. Velká města Olomouckého kraje měla významné postavení v sídelní struktuře i v nedávné minulosti. Dokumentují to i data v následujících tabulkách.

Tab. 11 : Top 10 měst Moravy a Slezska v roce 1869 (v hranicích měst ke dni sčítání)

pořadí	města	počet obyvatel
1.	Brno	73 771
2.	Jihlava	20 049
3.	Opava	16 608
4.	Prostějov	15 787
5.	Olomouc	15 229
6.	Šternberk	13 509
7.	Znojmo	10 415
8.	Kroměříž	9 918
9.	Nový Jičín	8 645
10.	Šumperk	7 285

Pramen : Růžková, J.- Škrabal, J. a kol.: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005, ČSÚ, Praha, 2006

Tab.12 : Top 10 měst Moravy a Slezska v roce 1869 (v hranicích měst k 31.12.2005)

pořadí	města	počet obyvatel
1.	Brno	104 977
2.	Ostrava	38 598
3.	Olomouc	30 134
4.	Opava	27 011
5.	Jihlava	23 833

6.	Prostějov	19 177
7.	Znojmo	15 606
8.	Šternberk	15 066
9.	Frydek - Místek	13 617
10.	Nový Jičín	13 262

Pramen : Růžková, J.- Škrabal, J. a kol.: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005, ČSÚ, Praha, 2006

Tab.13 : Top 10 měst Moravy a Slezska v roce 1900 (v hranicích měst ke dni sčítání)

pořadí	města	počet obyvatel
1.	Brno	109 346
2.	Moravská Ostrava	30 116
3.	Opava	26 748
4.	Jihlava	24 387
5.	Prostějov	24 054
6.	Olomouc	21 707
7.	Vítkovice	19 123
8.	Polská Ostrava	18 805
9.	Těšín	18 581
10.	Přerov	16 727

Pramen : Růžková, J.- Škrabal, J. a kol.: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005, ČSÚ, Praha, 2006

Tab.14 : Top 10 měst Moravy a Slezska v roce 1930 (v hranicích měst ke dni sčítání)

pořadí	města	počet obyvatel
1.	Brno	264 925
2.	Moravská Ostrava	125 304
3.	Olomouc	66 440
4.	Opava	36 030
5.	Prostějov	33 481
6.	Jihlava	31 028
7.	Znojmo	25 855
8.	Krnov	23 464
9.	Karviná	22 317
10.	Přerov	22 280

Pramen : Růžková, J.- Škrabal, J. a kol.: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005, ČSÚ, Praha, 2006

5.1.2 Města v období let 1930 - 1991

V období let 1930 až 1991 nedochází k tak výraznému nárůstu počtu obyvatel jako v předchozí sledované etapě, tedy v období let 1869 až 1930. Největší nárůst je patrný u největších měst Olomouckého kraje, zatímco malé obce se prezentují v tomto období spíše úbytkem obyvatelstva.

Tab.15 : Počet obyvatel ve městech Olomouckého kraje v letech 1930 - 1991

Města	Rok					
	1930	1950	1961	1970	1980	1991
1. Olomouc	77602	73714	80246	89386	99328	102786
2. Přerov	30270	29054	36101	44324	50593	51300
3. Prostějov	39590	40575	41031	42862	48505	50074
4. Šumperk	18739	17192	19266	23683	28108	30422
5. Hranice	14368	14997	14033	15338	17634	19507
6. Zábřeh	9122	8449	9293	11420	14253	15005
7. Šternberk	15532	10652	11873	13213	13808	14611
8. Jeseník	10584	8583	8914	9957	12342	13039
9. Uničov	7513	5764	9072	11321	12270	12831
10. Litovel	8041	7438	8489	9019	10123	10184
11. Mohelnice	7569	6526	7018	7522	8539	9704
12. Lipník nad Bečvou	8615	8624	8300	8470	7949	8736
13. Kojetín	6913	5801	6074	6380	6756	6529
14. Zlaté Hory	7471	3287	3879	4362	4556	4550
15. Hanušovice	4841	2919	3156	3051	3416	3754
16. Moravský Beroun	4326	2635	2834	2956	2827	3523
17. Loštice	2940	2682	2872	3144	3329	2999
18. Javorník	5127	2651	3240	3086	2948	3018
19. Velká Bystřice	2892	2590	2701	2577	2783	2870
20. Konice	4036	3050	3314	3068	3183	3099
21. Kostelec na Hané	2804	2499	2616	2454	2785	2688
22. Tovačov	2771	2466	2610	2765	2817	2656
23. Plumlov	2753	2508	2589	2452	2567	2300
24. Němčice nad Hanou	1983	1826	2094	2035	2221	2055
25. Štítý	3025	1712	1821	1780	1883	1993
26. Staré Město	4719	2636	2314	2099	2169	2129
27. Vidnava	2186	1301	1500	1481	1544	1525
28. Žulová	2186	1241	1349	1373	1437	1333
29. Úsov	1662	1053	1231	1171	1151	1167
30. Potštát	2886	1389	1614	1626	1526	1294

Pramen: Růžková, J.- Škrabal, J. a kol.: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005, ČSÚ, Praha, 2006

Na počátku sledovaného období, tedy v roce 1930, bylo v Olomouckém kraji 7 měst s více než 10 tis. obyvateli, z nichž tři byly více než 30 tisícové. Dominantní postavení si v tomto roce zachovala Olomouc, ve které již tehdy žila

téměř čtvrtina obyvatel měst celého kraje. Nejméně obyvatel žilo v roce 1930 ve městě Úsov a to pouhých 1662.

V průběhu následujících zhruba šedesáti let se nárůst počtu obyvatel žijících ve všech městech Olomouckého kraje zpomalil téměř na polovinu. I přesto došlo k rozšíření souboru měst, které měly více než 10 tisíc obyvatel, na deset. Do skupiny měst s 5 až 10 tis. obyvateli patřily v roce 1991 pouze tři města. Dalších 12 měst připadlo do skupiny měst s počtem obyvatel v rozmezí 2 tis. až 5 tis. Méně než 2 tis. obyvatel žilo v roce 1991 v pěti městech Olomouckého kraje. Městem, které zaznamenalo v období let 1930 - 1991 největší úbytek v počtu obyvatel byly Zlaté Hory, které v průběhu tohoto období ztratily 2921 obyvatel.

Tab.16 : Počet obyvatel v Olomouckém kraji v letech 1869 - 1930

Území	Rok					
	1930	1950	1961	1970	1980	1991
Města	313066	275814	301444	334375	373350	387681
Venkov	385009	289409	298981	280995	275053	259660
Celkem	698075	565223	600425	615370	648403	647341

Pramen: Růžková, J.- Škrabal, J. a kol.: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005, ČSÚ, Praha, 2006

V období let 1930 – 1991 klesl počet obyvatel v Olomouckém kraji přibližně o 50 tis. osob. Tento fakt byl způsoben úbytkem obyvatelstva na venkově, který činil více než 125 tis. obyvatel. Zatímco města kraje vykazovala během tohoto období nárůst v počtu obyvatel a to z 313 tis. na přibližně 387 tis.osob.

Tab.17 : Vývoj obyvatelstva měst Olomouckého kraje v letech 1930 - 1991 (bazické indexy, rok 1869 = 100)

Města	Rok					
	1930	1950	1961	1970	1980	1991
1. Olomouc	257,5	244,6	266,3	296,6	329,6	341,1
2. Přerov	266,9	256,2	318,3	390,8	446,1	452,3
3. Prostějov	206,4	211,6	214,0	223,5	252,9	261,1
4. Šumperk	194,2	178,1	199,6	245,4	291,2	315,2
5. Hranice	150,0	156,5	146,5	160,1	184,1	203,6
6. Zábřeh	157,5	145,9	160,5	197,2	246,2	259,2

7. Šternberk	103,1	70,5	78,8	87,7	91,7	97,0
8. Jeseník	148,0	120,1	124,7	139,3	172,6	182,4
9. Uničov	102,5	78,6	123,7	154,4	167,3	175,0
10. Litovel	127,6	118,9	135,7	144,2	161,9	162,8
11. Mohelnice	94,4	81,4	87,6	93,8	106,5	121,1
12. Lipník nad Bečvou	121,4	121,5	117,0	119,4	112,0	123,1
13. Kojetín	159,8	134,1	140,4	147,5	156,2	151,0
14. Zlaté Hory	93,1	41,0	48,4	54,4	56,8	56,7
15. Hanušovice	173,0	104,3	112,8	109,0	122,0	134,1
16. Moravský Beroun	82,3	50,1	53,9	56,3	53,8	67,0
17. Loštice	105,5	96,2	103,1	112,8	119,4	107,6
18. Javorník	88,2	45,6	55,7	53,1	50,7	51,9
19. Velká Bystřice	151,6	135,7	141,6	135,1	145,9	150,4
20. Konice	91,9	69,4	75,5	69,9	72,5	70,6
21. Kostelec na Hané	205,4	183,1	191,6	179,8	207,0	196,9
22. Tovačov	146,2	130,1	137,7	145,9	148,7	140,2
23. Plumlov	124,2	113,1	116,8	110,6	115,8	103,7
24. Němčice nad Hanou	182,4	168,0	192,6	187,2	204,3	189,1
25. Štítý	67,3	38,1	40,5	39,6	41,9	44,3
26. Staré Město	96,2	53,8	47,2	42,8	44,2	43,4
27. Vidnava	117,9	70,2	80,9	79,9	83,3	82,3
28. Žulová	136,1	77,3	84,0	85,5	89,5	83,0
29. Úsov	78,5	49,7	58,1	55,3	54,3	55,1
30. Potštát	80,3	38,6	44,9	45,2	42,5	36,0

Pramen: Růžková, J.- Škrabal, J. a kol.: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005, ČSÚ, Praha, 2006 (vlastní výpočty)

Na základě hodnot bazických indexů je zřejmé, že největší nárůst v období let 1869 – 1991 zaznamenalo město Přerov, které se v počtu obyvatel zvětšilo více než čtyřikrát. V absolutních hodnotách však během tohoto období nejvíce získala Olomouc. V Olomouci a Šumperku došlo v období let 1869 – 1991 ke ztrojnásobení počtu obyvatel. Další významný přírůstek zaznamenala města Prostějov a Zábřeh, kde došlo k více než zdvojnásobení počtu obyvatel. Naopak největší relativní úbytek vykazovalo v období let 1869 až 1991 město Potštát.

Tab.18 : Vývoj obyvatelstva v Olomouckém kraji v letech 1930 – 1991 (bazické indexy, rok 1869 = 100)

Území	Rok					
	1930	1950	1961	1970	1980	1991
Města	158,9	140,0	153,0	169,7	189,5	196,8
Venkov	112,0	84,2	87,0	81,8	80,0	75,6
Celkem	129,1	104,5	111,1	113,8	119,9	119,7

Pramen: Růžková, J.- Škrabal, J. a kol.: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005, ČSÚ, Praha, 2006

Počet obyvatel v kraji vzrostl během let 1869 – 1991 zhruba o 20 %. Relativní přírůstek se u měst Olomouckého kraje vyznačoval hodnotou 96,8 %, zatímco u venkova došlo v porovnání let 1869 a 1991 k úbytku obyvatel zhruba o čtvrtinu.

Tab.19 : Vývoj obyvatelstva měst Olomouckého kraje v letech 1869 – 1991 (řetězové indexy, rok 1869 = 100)

Města	Rok					
	1930	1950	1961	1970	1980	1991
1. Olomouc	117,5	95,0	108,9	111,4	111,1	103,5
2. Přerov	106,4	96,0	124,3	122,8	114,1	101,4
3. Prostějov	108,1	102,5	101,1	104,5	113,2	103,2
4. Šumperk	117,1	91,7	112,1	122,9	118,7	108,2
5. Hranice	114,8	104,4	93,6	109,3	115,0	110,6
6. Zábřeh	112,9	92,6	110,0	122,9	124,8	105,3
7. Šternberk	95,8	68,6	111,4	111,3	104,5	105,8
8. Jeseník	118,2	81,1	103,9	111,7	124,0	105,6
9. Uničov	103,5	76,7	157,4	124,8	108,4	104,6
10. Litovel	97,6	92,5	114,1	106,2	112,2	100,6
11. Mohelnice	96,5	86,2	107,5	107,2	113,5	113,6
12. Lipník nad Bečvou	114,1	100,1	96,2	102,0	93,8	109,9
13. Kojetín	101,5	83,9	104,7	105,0	105,9	96,6
14. Zlaté Hory	108,9	44,0	118,0	112,5	104,4	99,9
15. Hanušovice	115,8	60,3	108,1	96,7	112,0	109,9
16. Moravský Beroun	97,5	60,9	107,6	104,3	95,6	124,6
17. Loštice	101,3	91,2	107,1	109,5	105,9	90,1
18. Javorník	100,5	51,7	122,2	95,2	95,5	102,4
19. Velká Bystřice	104,9	89,6	104,3	95,4	108,0	103,1
20. Konice	99,4	75,6	108,7	92,6	103,7	97,4
21. Kostelec na Hané	123,3	89,1	104,7	93,8	113,5	96,5
22. Tovačov	92,6	89,0	105,8	105,9	101,9	94,3
23. Plumlov	109,1	91,1	103,2	94,7	104,7	89,6
24. Němčice nad Hanou	107,0	92,1	114,7	97,2	109,1	92,5
25. Štítý	95,3	56,6	106,4	97,7	105,8	105,8
26. Staré město	105,4	55,9	87,8	90,7	103,3	98,2
27. Vidnava	95,6	59,5	115,3	98,7	104,3	98,8
28. Žulová	116,1	56,8	108,7	101,8	104,7	92,8
29. Úsov	93,7	63,4	116,9	95,1	98,3	101,4
30. Potštát	99,3	48,1	116,2	100,7	93,9	84,8

Pramen: Růžková, J.- Škrabal, J. a kol.: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005, ČSÚ, Praha, 2006 (vlastní výpočty)

Tab.20 : Vývoj obyvatelstva v Olomouckém kraji v letech 1930 – 1991 (řetězové indexy, rok 1869 = 100)

Města	Rok					
	1930	1950	1961	1970	1980	1991
Město	109,1	88,1	109,3	110,9	111,7	103,8
Venkov	103,0	75,2	103,3	94,0	97,9	94,4
Celkem	105,6	81,0	106,2	102,5	105,4	99,8

Pramen: Růžková, J.- Škrabal, J. a kol.: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005, ČSÚ, Praha, 2006

Díky událostem druhé světové války neproběhlo ve čtyřicátých létech sčítání lidu. Přesto, že je tedy srovnání let 1930 a 1950 do jisté míry zkreslující, má svoji vypovídací hodnotu.

Nejvíce se válečné události projevily při sčítání z roku 1950. Olomoucký kraj v tomto roce ztratil ve srovnání s rokem 1930 téměř 20 % obyvatel. Více než města ztratil venkov kraje (téměř čtvrtinu obyvatelstva). Pouze tři města z uvedeného souboru vykazovala přírůstek populace. Byla to města Prostějov, Hranice a Lipník nad Bečvou. Ztrátu více než 50% zaznamenala města Zlaté hory a Potštát. Jen o něco lépe na tom byla města Javorník, Staré Město, Štítý, Žulová a Vidnava, ve kterých byl úbytek obyvatel více než 40 %.

Sčítání z roku 1961 ukazuje, že opět vzrůstá počet obyvatel žijících v kraji. Ve srovnání s hodnotami za rok 1950 se Olomoucký kraj prezentoval nárůstem obyvatelstva o 6,2 %. Výrazněji než na venkově se tento fakt projevil ve městech. Populační úbytek byl charakteristický pro tři města (Staré Město, Hranice a Lipník nad Bečvou). Města Uničov, Přerov a Javorník dosáhla největšího přírůstku. Hodnota počtu obyvatel se u těchto měst zvýšila o více než 20 %, přičemž u města Uničov to bylo asi o 57 %.

Další sčítání proběhlo v roce 1970. V tomto roce došlo v porovnání s rokem 1961 k zvýšení počtu obyvatel v kraji o 2,5 %. Jak již vyplývá z výše uvedených hodnot, i v tomto roce pokračoval trend, kdy venkov obyvatelstvo ztrácí a města získávají. Přesto v 11 případech města nedosáhla na hodnotu, kterou se prezentovala v roce 1961. Více než 5 % obyvatel ztratila města Konice, Kostelec na Hané, Plumlov a Staré Město, které utrpělo vůbec největší

ztrátu obyvatel. Na druhé straně mezi města s největším celkovým přírůstkem patřil Uničov, Šumperk, Zábřeh a Přerov.

Pro rok 1980 je charakteristické, že došlo v porovnání s předchozím sčítáním ke zvýšení počtu obyvatel ve městech sledovaného kraje, zatímco venkov populaci mírně ztratil. Celkově pak počet obyvatel v kraji vzrostl o více než 5 %. Pouze 5 měst nedosáhlo v tomto roce na hodnotu z předešlého sčítání lidu. Nejvíce populačně vzrostla města Zábřeh a Jeseník a to o více jak 20 %. Největší ztráta pak postihla Lipník nad Bečvou a Potštát (více jak 5 %).

Posledním sledovaným rokem v tomto období je rok 1991. V tomto roce vykazoval kraj hodnotu 99,8 % předešlého sčítání. Z toho vyplývá, že počet obyvatel zůstal prakticky stejný jako v roce 1980. Opět jako i v předešlých sčítáních zaznamenala města nárůst obyvatel, kdežto venkov ztrátu. Celkem 12 měst ale nedosáhlo hodnoty z roku 1980. Největší úbytek měl Plumlov a to více než 10 %. Více než 5 % obyvatelstva ztratila města Loštice, Tovačov, Němčice nad Hanou a Žulová.

Na závěr této podkapitoly, ve které se popisuje vývoj počtu obyvatel měst Olomouckého kraje v období 1930 až 1991, je nutné uvést, že veškeré analyzované počty obyvatel se opět vztahují k 31.12. 2007. Pro srovnání jsou v níže uvedených tabulkách hodnoty počtu obyvatel u měst v současných i tehdejších hranicích.

Tab.21 : Top 10 měst Moravy a Slezska v roce 1961 (v hranicích měst ke dni sčítání)

pořadí	města	počet obyvatel
1.	Brno	314 235
2.	Ostrava	234 222
3.	Olomouc	70 071
4.	Gottwaldov	58 119
5.	Havířov	50 629
6.	Karviná	46 883
7.	Opava	42 458
8.	Jihlava	34 721
9.	Prostějov	34 281
10.	Přerov	31 069

Pramen : Růžková, J.- Škrabal, J. a kol.: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005, ČSÚ, Praha, 2006

Tab.22 : Top 10 měst Moravy a Slezska v roce 1991 (v hranicích měst ke dni sčítání)

pořadí	města	počet obyvatel
1.	Brno	388 296
2.	Ostrava	327 371
3.	Olomouc	105 537
4.	Havířov	86 297
5.	Zlín	84 522
6.	Karviná	68 405
7.	Frýdek Místek	63 808
8.	Opava	62 815
9.	Jihlava	51 831
10.	Přerov	51 300

Pramen : Růžková, J.- Škrabal, J. a kol.: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005, ČSÚ, Praha, 2006

Tab.23 : Top 10 měst Moravy a Slezska v roce 1991 (v hranicích měst k 31.12.2005)

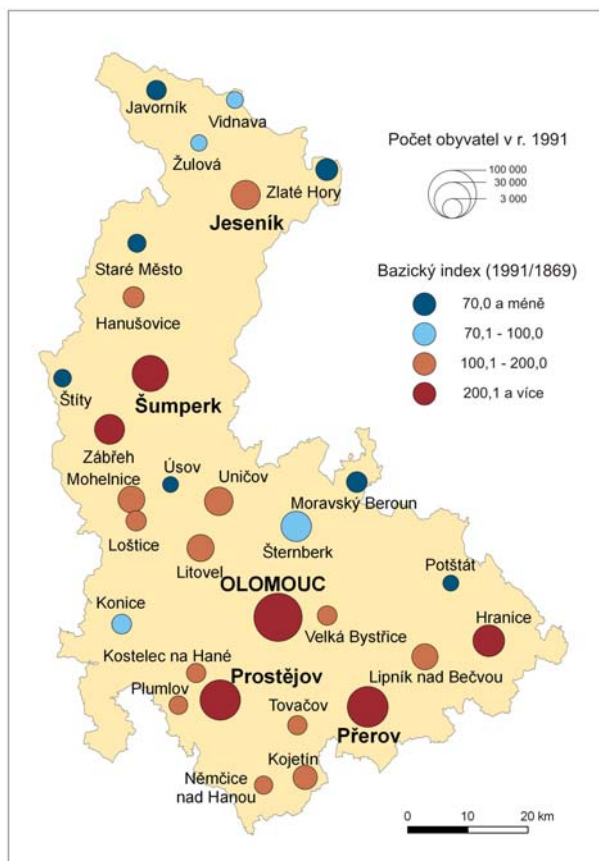
pořadí	města	počet obyvatel
1.	Brno	388 296
2.	Ostrava	327 371
3.	Olomouc	102 786
4.	Havířov	86 297
5.	Zlín	83 126
6.	Karviná	68 405
7.	Frýdek Místek	63 808
8.	Opava	62 815
9.	Jihlava	51 831
10.	Přerov	51 300

Pramen : Růžková, J.- Škrabal, J. a kol.: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005, ČSÚ, Praha, 2006

Na úplný závěr celé této kapitoly týkající se vývoje obyvatelstva v letech 1869 až 1991 je přiložena mapa zobrazující počet obyvatel v jednotlivých městech v roce 1991 a bazický index počtu obyvatel (1991/1869). Počet obyvatel je u jednotlivých měst znázorněn velikostí bodové značky. Hodnota bazického indexu je pak dána barvou. Pokud došlo k úbytku obyvatelstva je město zobrazeno modře, pokud došlo naopak k přírůstku obyvatelstva, má město na mapě červenou barvu. Při úbytku, stejně jako při přírůstku

obyvatelstva byly stanoveny 2 kategorie, které jsou od sebe odděleny tónem barvy. Z mapy je zřejmé, že počet obyvatel v roce 1991 v porovnání s rokem 1869 u většiny měst výrazně vzrostl.

Obr. č.1 : Počet obyvatel v roce 1991 a bazický index (1991/1869)

Pramen: Růžková, J.- Škrabal, J. a kol.: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005, ČSÚ, Praha, 2006 (vlastní zpracování)

5.2 Analýza vývoje obyvatelstva měst kraje od roku 1991 do roku 2007 dle jednotlivých složek pohybu obyvatelstva

5.2.1 Porodnost

Porodnost neboli natalita je demografickým ukazatelem pohybu obyvatelstva, který udává počet narozených za určité časové období. Společně s úmrtností (mortalita) tvoří přirozený přírůstek či úbytek obyvatelstva. Udává se buď v absolutních hodnotách nebo častěji v promilích, kde je porodnost označována jako hrubá míra porodnosti.

Poslední desetiletí 20. století bylo v České republice charakteristické významnými změnami reprodukčního chování obyvatelstva. V tomto období došlo k výraznému poklesu v počtu narozených dětí. Hlavním faktorem těchto změn byl politický obrat v roce 1989 a s ním spojené změny vnějších sociálních a ekonomických podmínek.

Česká republika se do konce roku 2005 řadila mezi země, ve kterých byla porodnost obyvatelstva nižší než jeho úmrtnost. Sociální, ekonomické a politické podmínky života lidí v totalitním systému vedly nejen v České republice, ale i v ostatních transformujících se zemích střední a východní Evropy k vytváření modelů demografického chování, které se významně odlišovaly od demografického chování, které převažovalo v demokratických zemích s vyspělým tržním hospodářstvím. (Toušek a kol., 2005)

V roce 1995 se poprvé od počátku demografického sledování na území ČR narodilo méně než 100 tis. dětí (96,1 tis.). Počty živě narozených dětí se snižovaly v první polovině devadesátých let i přes mimořádně příznivou věkovou strukturu žen, potenciálních rodiček. (Toušek a kol., 2005)

Období let 1996–2001 lze charakterizovat stálostí základních ukazatelů porodnosti bez výrazných změn. Počet narozených se pohyboval těsně nad hranicí 90 tis. dětí, v roce 1999 klesl dokonce pod tuto hranici. Od roku 2002 byl počet narozených každoročně větší než 90 tis. V roce 2005 překročil počet

narozených hranici 100 000 a hrubá míra porodnosti byla po dlouhé době vyšší než 10 ‰.

Významný zlom nastal v roce 2006, od kterého se v ČR každoročně narodí více lidí než zemře. Podle údajů Českého statistického úřadu (ČSÚ) počet obyvatel od počátku roku 1993 do konce roku 2007 vzrostl z 10,326 mil. (51,45 % žen) na 10,381 mil. (51,04 % žen).

Počet narozených v posledním roce sledovaného období, tedy v roce 2007, byl 114 632 osob. V následujících letech se i nadále předpokládá růst počtu narozených v České republice.

Tab.24 : Porodnost na venkově a ve městech Olomouckého kraje v letech 1991 - 2007

Území	Období let			
	1991 - 1995	1996 - 2000	2001 - 2005	2006 - 2007
Města	21 801	16 242	17 022	7 756
Venkov	14 967	12 075	12 446	5 603
Celkem	36 768	28 317	29 468	13 359

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha,2009. (vlastní výpočty)

Ve městech Olomouckého kraje se v průběhu let 1991 – 2007 narodilo 62 821 obyvatel. Na venkově se v tomto období narodilo 45 091 obyvatel, což je hodnota odpovídající 41,8 % z celkového počtu narozených v kraji. Celkový počet narozených v kraji tedy v tomto období činil 107 912 obyvatel.

Tab.25 : Porodnost ve městech Olomouckého kraje v letech 1991 - 2007

Města	Období let			
	1991 - 1995	1996 - 2000	2001 - 2005	2006 - 2007
1. Olomouc	5 501	4 318	4 691	2 224
2. Přerov	2695	2059	2050	893
3. Prostějov	2531	1946	2138	981
4. Šumperk	1703	1244	1291	592
5. Hranice	1321	859	960	428
6. Zábřeh	889	631	638	301
7. Šternberk	816	586	634	305
8. Jeseník	696	517	563	211
9. Uničov	728	495	502	228
10. Litovel	615	425	463	194

11. Mohelnice	614	437	454	189
12. Lipník nad Bečvou	563	382	412	179
13. Kojetín	360	288	311	149
14. Zlaté Hory	302	216	168	91
15. Hanušovice	236	167	169	66
16. Moravský Beroun	273	179	159	77
17. Loštice	160	131	137	63
18. Javorník	192	116	118	60
19. Velká Bystřice	222	153	133	67
20. Konice	156	164	138	56
21. Kostelec na Hané	144	122	161	68
22. Tovačov	172	120	104	53
23. Plumlov	112	89	114	50
24. Němčice nad Hanou	133	114	91	48
25. Štítý	144	84	100	36
26. Staré Město	140	114	93	40
27. Vidnava	106	68	66	30
28. Žulová	121	89	58	32
29. Úsov	77	69	39	24
30. Potštát	79	60	67	21
Celkem	21 801	16 242	17 022	7 756

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha,2009. (vlastní výpočty)

Mezi města, ve kterých se v průběhu let 1991 – 2007 narodilo více než 5.tis dětí, patřila města Olomouc (16 734 narozených), Přerov (7 697 narozených), Prostějov (7 596 narozených). Naopak mezi města, ve kterých se za dané období let 1991 až 2007 narodilo méně než 300 osob, patřila města Úsov, Potštát, Vidnava.

Tab.26 : Porodnost na venkově a ve městech Olomouckého kraje v letech 1991 – 2007 v ‰

Území	Období let			
	1991 - 1995	1996 - 2000	2001 - 2005	2006 - 2007
Města	11,1	8,4	9,1	10,1
Venkov	11,7	9,3	9,4	10,9
Celkem	11,3	8,7	9,2	10,4
Česká republika	11,1	8,8	9,3	10,7

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha,2009.; Demografická ročenka České republiky 2007, ČSÚ,Praha, 2008 (vlastní výpočty)

V období let 1991 – 1995 dosahovala hrubá míra porodnosti Olomouckého kraje hodnoty 11,3 ‰. Na konci sledovaného období 1991 až 2007, tedy v období let 2006 – 2007, byla HMP kraje 10,4 ‰. Celkově tedy

v kraji došlo v období let 1991 až 2007 k poklesu porodnosti, pokles hodnot můžeme sledovat také u HMP České republiky. Na poklesu porodnosti v Olomouckém kraji se podílely jak města, tak i venkov kraje. Z výše uvedených hodnot v tabulce dále vyplývá skutečnost, že zatímco v období let 1996 – 2000 výrazně klesla HMP v kraji i v celé ČR, v následujících obdobích dochází opět k mírnému nárůstu hodnot HMP.

Tab.27 : Porodnost ve městech Olomouckého kraje v letech 1991 – 2007 v ‰

Města	Období let			
	1991 - 1995	1996 - 2000	2001 - 2005	2006 - 2007
1. Olomouc	10,5	8,3	9,2	11,1
2. Přerov	10,6	8,3	8,6	9,5
3. Prostějov	10,1	7,9	9,0	10,6
4. Šumperk	11,2	8,3	9,0	10,5
5. Hranice	13,3	8,5	9,8	11,0
6. Zábřeh	11,7	8,5	8,9	10,6
7. Šternberk	10,9	8,1	9,1	11,0
8. Jeseník	10,6	7,9	9,0	8,6
9. Uničov	11,4	7,9	8,1	9,4
10. Litovel	12,2	8,5	9,2	9,6
11. Mohelnice	12,6	8,8	9,3	9,7
12. Lipník nad Bečvou	11,4	8,3	9,7	10,6
13. Kojetín	11,0	8,9	9,7	11,6
14. Zlaté Hory	13,1	9,4	7,6	10,5
15. Hanušovice	12,7	9,2	9,5	9,5
16. Moravský Beroun	15,5	10,2	9,4	11,6
17. Loštice	10,6	8,6	8,9	10,2
18. Javorník	12,8	7,9	8,0	10,1
19. Velká Bystřice	13,2	10,5	9,2	11,4
20. Konice	10,1	10,7	9,3	9,7
21. Kostelec na Hané	10,7	9,0	11,5	11,8
22. Tovačov	13,0	9,1	7,9	10,3
23. Plumlov	9,8	8,0	9,7	10,2
24. Němčice nad Hanou	11,9	10,8	8,6	11,2
25. Štítý	13,4	8,2	9,9	8,9
26. Staré Město	13,4	10,8	9,0	10,1
27. Vidnava	14,4	9,6	9,3	10,7
28. Žulová	13,6	9,9	8,6	12,2
29. Úsov	12,3	11,6	6,6	10,1
30. Potštát	12,4	9,7	11,0	8,8

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha,2009. (vlastní výpočty)

V období let 1991 – 1995 dosahovala hrubá míra porodnosti Olomouckého kraje vyšší hodnoty než byla hodnota stejného demografického ukazatele za celou Českou republiku. Přesněji řečeno, HMP kraje byla v tomto

období o 0,2 ‰ vyšší než HMP ČR. Při srovnání městských a venkovských sídel kraje vykazoval vyšší hodnoty venkov. A to i přesto, že více než polovina měst Olomouckého kraje překročila hodnotu HMP venkova, tedy 11,7 ‰. Hranici 13 ‰ hrubé míry porodnosti překročilo v tomto období hned 9 měst. Nejvyšších hodnot dosahovala města Moravský Beroun (15,5 ‰), Vidnava (14,4 ‰) a Žulová (13,6 ‰). Naopak městem s nejnižší hodnotou HMP byl Plumlov, který jako jediný nepřekročil hranici 10 ‰.

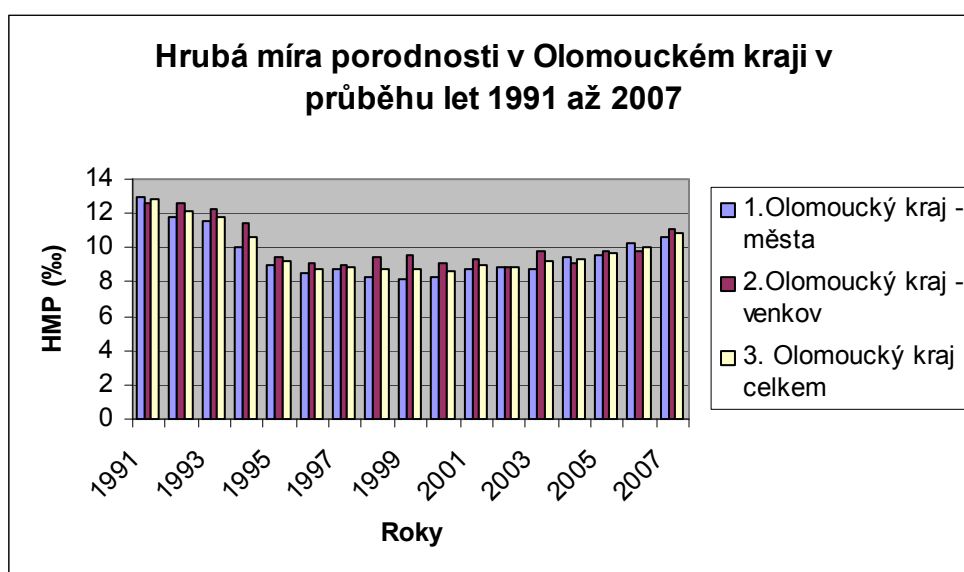
Z údajů za sledované období let 1996 – 2000 je již na první pohled patrný výrazný pokles porodnosti. Tento trend byl charakteristický jak pro Olomoucký kraj tak i pro celou Českou republiku. Při bližším porovnání zjistíme, že hodnoty pro Olomoucký kraj a ČR byly prakticky srovnatelné. Výraznější rozdíl byl však mezi městy (8,4 ‰) a venkovem (9,3 ‰) sledovaného kraje. Oproti předchozímu období narostl tento rozdíl o 0,3 ‰. Jen šest měst překročilo v tomto období hranici 10 ‰. Nejvyšších hodnot dosáhla města Úsov, Staré město a Němčice nad Hanou. Nejnižší hodnota HMP připadla hned čtyřem městům z uvedeného souboru. Byla to města Prostějov, Jeseník, Píničiv a Javorník, jejichž HMP činila shodně 7,9 ‰. Jediným městem, u kterého hodnota HMP oproti minulému období vzrostla, byla Konice.

Období let 2001 – 2005 je charakteristické opětovným nárůstem v počtu narozených dětí. Rozdíl v uvedených hodnotách HMP za Olomoucký kraj a za ČR je jen minimální. Ve srovnání s předchozím obdobím let 1996 – 2000 se zvýšila hodnota HMP o 0,5 ‰ a to jak u kraje tak i u ČR. Také v tomto období dosahoval venkov vyšší hodnoty HMP než soubor měst olomouckého kraje. Z uvedených třiceti měst kraje měla pouze dvě města hrubou míru porodnosti vyšší než 10 ‰. Byla to města Kostelec na Hané (11,5 ‰) a Potštát (11 ‰). Největší propad v porodnosti zaznamenala města Úsov, Staré Město a Zlaté Hory. Vůbec nejnižší hodnotu vykazoval za toto období Úsov s pouhými 6,6 ‰ HMP.

V předchozím období sledovaný trend nárůstu porodnosti pokračoval i v období let 2006 – 2007. Přesto Olomoucký kraj mírně zaostával za celorepublikovým průměrem HMP. S hodnotou 10,9 ‰ dominoval venkov kraje

nad souborem měst kraje (10,1 ‰). Více než dvě třetiny měst Olomouckého kraje překročily svojí hodnotou HMP hranici 10 ‰. Nejvyšší hodnoty mělo město Žulová (12,2 ‰), dále pak Kostelec na Hané, Kojetín a Moravský Beroun. Nejvyšší nárůst porodnosti zaznamenalo v tomto dvouletém období již výše zmíněné město Žulová, u kterého se HMP zvýšila ve srovnání s předchozím obdobím o 3,6 ‰. Nejnižší míru porodnosti můžeme sledovat u měst Jeseník, Potštát a Štítý, kde se hodnota HMP pohybovala pod úrovní 9 ‰.

Graf.1 : Hrubá míra porodnosti v Olomouckém kraji v průběhu let 1991 až 2007

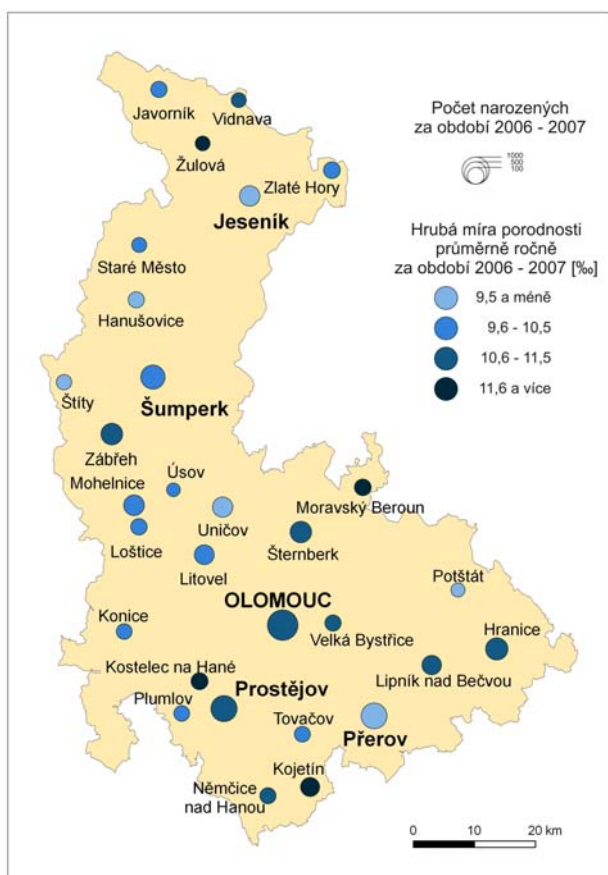
Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha, 2009. (vlastní zpracování)

Pro úplnost byl na závěr této podkapitoly, která se týká vývoje porodnosti ve městech Olomouckého kraje, vložen graf zobrazující vývoj porodnosti ve městech a na venkově sledovaného kraje v období 1991 až 2007. Z grafu je velmi dobře patrný vývoj HMP v průběhu let 1991 až 2007. Zatímco v průběhu devadesátých let docházelo k poklesu porodnosti, v posledních letech zaznamenává kraj opětovný nárůst.

Na závěr této podkapitoly je přiložena mapa zobrazující vývoj počtu narozených v období let 2006 – 2007. K vytvoření mapy bylo použito hodnot z tabulek č.25 a 27. Velikost jednotlivých měst udává počet narozených za období let 2006 až 2007. Hodnoty hrubé míry porodnosti jsou pak navzájem odlišeny barevnou škálou, která rozlišuje 4 základní kategorie. Z grafu je dobře

patrné, že největší hodnoty hrubé míry úmrtnosti dosahovala v období 2006 – 2007 města Moravský Beroun, Kostelec na Hané a Kojetín. Naopak nejmenší hodnoty HMP byly v tomto období charakteristické pro města Jeseník, Hanušovice, Štítý, Uničiv, Potštát a Přerov.

Obr.č.2 : Vývoj počtu narozených ve městech Olomouckého kraje v období let 2006 - 2007

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha, 2009. (vlastní zpracování)

5.2.2 Úmrtnost

Úmrtnost neboli mortalita je demografický ukazatel, který udává počet zemřelých za určité časové období. Nejčastěji se používá tzv. hrubá míra úmrtnosti, což je početl zemřelých na 1000 osob středního stavu obyvatelstva.

Od počátku devadesátých let, po třiceti letech stagnace, doznala významných změn i intenzita úmrtnosti daná počtem zemřelých. Úmrtnostní poměry se začaly rychle zlepšovat – prodloužila se naděje na dožití při narození, významně se snížila i úmrtnost kojenců. Klesaly roční počty zemřelých, a to i přes probíhající stárnutí populace, jehož projevem je přibývání osob ve vyšším věku (vysokému riziku úmrtí je tak vystaveno více osob). Důsledkem zlepšení zdravotního stavu obyvatelstva ČR se tak mezi roky 1993 a 2007 zvýšila naděje na dožití při narození u mužů i žen. (Toušek a kol., 2005)

Rozhodující změny v úrovni a struktuře úmrtnosti jsou dávány do souvislosti především s významnými změnami sociálně ekonomických podmínek po roce 1990, které se mimo jiné výrazně promítly také do zdravotního stavu obyvatelstva. Celkové zlepšení úrovně úmrtnosti v tomto období je výsledkem společného působení více faktorů. K těm nejdůležitějším bezesporu patří demonopolizace a liberalizace zdravotní péče, účelnější působení zdravotnické osvěty, rostoucí vědomí prospěšnosti individuální péče o zdraví, významné změny v životním stylu populace, široká nabídka a běžná dostupnost kvalitních potravin, výrazné zlepšení základních parametrů kvality životního prostředí a změny v ekonomické aktivitě obyvatelstva.(Pavlík, 2002)

I přes významné zlepšení úrovně úmrtnosti Česká republika stále zaostává za vyspělými západoevropskými zeměmi. České ženy a muži mají oproti obyvatelům žijícím v zemích s nejnižší úmrtností (Island, Švýcarsko, Švédsko, Španělsko a Itálie) naději dožití při narození o 4–6 let nižší, přičemž u mužů zůstává rozdíl stále výraznější. V rámci nových členských zemí EU jsou naopak úmrtnostní poměry příznivé, úmrtnost nižší než ČR má pouze Slovinsko. Pozitivní vývoj v případě úmrtnosti kojenecké svědčí o kvalitní prenatální a neonatální péči a diagnostice v ČR. Snížení kojenecké úmrtnosti

(počet zemřelých do jednoho roku věku na 1000 živě narozených) z hodnoty 8,5 ‰ v roce 1993 na 3,7 ‰ v roce 2004 byl dán zejména poklesem úmrtnosti v prvních dnech života. V úrovni kojenecké úmrtnosti ČR již patří mezi evropské země s její nejnižší hladinou. (Toušek a kol., 2005)

Výsledky analýzy úrovně a struktury úmrtnosti obyvatelstva ČR představují ve většině ohledů velmi nadějný příslib pro další vývoj. Proces změn nastartovaný v polovině osmdesátých let a významně urychlený politickým a společenským vývojem v devadesátých letech přinesl celou řadu hmatatelných pozitivních výsledků. V posledních letech se Česká republika příznivým vývojem úrovně úmrtnosti s odpovídajícím růstem naděje dožití ve všech věkových skupinách stále více vzdalovala od řady postkomunistických zemí, když v některých z nich došlo dokonce ke zhoršení úmrtnostních poměrů. Současně se začala hodnotami ukazatele naděje dožití přibližovat vyspělým zemím, ale tento proces vyrovnávání úrovní bude pravděpodobně probíhat ještě dlouhou dobu. Udržení tempa poklesu úrovně úmrtnosti si však vyžádá další impulsy v podobě nových finančních i ideových investic směřujících nejen do zdravotnictví, ale také do osvěty, péče o seniory, bezpečnosti silničního provozu, bezpečnosti práce a dalších forem ochrany zdraví a v neposlední řadě do vzdělání a životního stylu.

Tab.28 : Úmrtnost na venkově a ve městech Olomouckého kraje v letech 1991 - 2007

Území	Období let			
	1991 - 1995	1996 - 2000	2001 - 2005	2006 - 2007
Města	20 436	19 475	18 772	7 325
Venkov	15 717	14 573	14 123	5 431
Celkem	36 153	34 048	32 895	12 756

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha,2009. (vlastní výpočty)

V průběhu let 1991 – 2007 zemřelo v Olomouckém kraji celkem 115 852 obyvatel. Z tohoto počtu jich ve městech zemřelo 66 088, což činilo 57 % všech zemřelých ve sledovaném kraji. Na venkově kraje zemřelo 49 844 obyvatel.

Tab.29 : Úmrtnost ve městech Olomouckého kraje v letech 1991 - 2007

Města	Období let			
	1991 - 1995	1996 -2000	2001 -2005	2006 -2007
1. Olomouc	5745	5309	4 857	1 931
2. Přerov	2330	2206	2177	841
3. Prostějov	3128	3092	2954	951
4. Šumperk	1460	1429	1486	637
5. Hranice	1031	958	961	396
6. Zábřeh	588	588	625	272
7. Šternberk	784	696	723	287
8. Jeseník	488	523	560	201
9. Uničov	521	510	486	227
10. Litovel	545	559	473	192
11. Mohelnice	366	383	402	171
12. Lipník nad Bečvou	514	463	448	149
13. Kojetín	399	308	326	135
14. Zlaté Hory	206	226	218	99
15. Hanušovice	147	125	143	80
16. Moravský Beroun	114	145	152	46
17. Loštice	173	154	156	61
18. Javorník	199	226	183	69
19. Velká Bystřice	210	167	148	64
20. Konice	188	172	138	54
21. Kostelec na Hané	153	128	157	75
22. Tovačov	242	264	272	113
23. Plumlov	162	143	126	59
24. Němčice nad Hanou	106	112	103	34
25. Štítý	133	147	140	49
26. Staré Město	87	77	80	27
27. Vidnava	89	86	93	38
28. Žulová	179	173	51	24
29. Úsov	62	51	57	22
30. Potštát	87	55	77	21
Celkem	20436	19475	18 772	7 325

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha,2009. (vlastní výpočty)

Nejvíce lidí zemřelo v období let 1991 až 2007 ve velkých městech (Olomouc, Přerov, Prostějov a Šumperk). Ve všech jmenovaných byl počet zemřelých více než 5 tis. obyvatel. Naopak méně než 300 obyvatel ztratila během tohoto období města Úsov, Potštát a Staré Město.

Tab.30 : Úmrtnost na venkově a ve městech Olomouckého kraje v letech 1991 – 2007 v ‰

Území	Období let			
	1991 - 1995	1996 - 2000	2001 - 2005	2006 - 2007
Města	10,4	10,1	10,0	9,6
Venkov	12,3	11,2	10,6	10,5
Celkem	11,1	10,5	10,3	10,0
Česká republika	11,6	10,8	10,6	10,2

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha,2009.; Demografická ročenka České republiky 2007, ČSÚ,Praha, 2008 (vlastní výpočty)

V průběhu sledovaného období let 1991 až 2007 došlo k poklesu úmrtnosti jak v Olomouckém kraji, tak i v celé ČR. U kraje se tato hodnota snížila o 1,1 ‰, zatímco u ČR to bylo o 1,4 ‰. Při srovnání hodnot za městská a venkovská sídla kraje zjistíme, že k většímu poklesu úmrtnosti došlo na venkově (o 1,8 ‰).

Tab.31 : Úmrtnost ve městech Olomouckého kraje v letech 1991 - 2007 v ‰

Města	Období let			
	1991 - 1995	1996 -2000	2001 -2005	2006 -2007
1. Olomouc	10,9	10,2	9,6	9,6
2. Přerov	9,2	8,9	9,1	9,0
3. Prostějov	12,5	12,6	12,4	10,3
4. Šumperk	9,6	9,5	10,3	11,4
5. Hranice	10,4	9,5	9,8	10,2
6. Zábřeh	7,7	7,9	8,7	9,6
7. Šternberk	10,4	9,7	10,3	10,4
8. Jeseník	7,4	8,0	8,9	8,2
9. Uničov	8,2	8,1	7,9	9,3
10. Litovel	10,9	11,2	9,4	9,5
11. Mohelnice	7,5	7,7	8,2	8,8
12. Lipník nad Bečvou	10,4	10,1	10,5	8,9
13. Kojetín	12,2	9,5	10,1	10,5
14. Zlaté Hory	9,0	9,8	9,8	11,4
15. Hanušovice	7,9	6,9	8,0	11,5
16. Moravský Beroun	6,5	8,3	9,0	7,0
17. Loštice	11,4	10,1	10,1	9,9
18. Javorník	13,3	15,5	12,3	11,6
19. Velká Bystřice	12,5	11,5	10,2	10,9
20. Konice	12,1	11,2	9,3	9,3
21. Kostelec na Hané	11,4	9,4	11,2	13,1
22. Tovačov	18,3	19,9	20,7	21,9
23. Plumlov	14,2	12,9	10,7	12,0
24. Němčice nad Hanou	9,5	10,6	9,7	7,9

25. Štíty	12,4	14,3	13,8	12,1
26. Staré Město	8,3	7,3	7,7	6,8
27. Vidnava	12,1	12,2	13,2	13,6
28. Žulová	20,1	19,2	7,6	9,2
29. Úsov	9,9	8,6	9,6	9,2
30. Potštát	13,7	8,9	12,6	8,8

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha,2009. (vlastní výpočty)

V letech 1991 – 1995 měl Olomoucký kraj nižší hodnotu hrubé míry úmrtnosti než ČR. Rozdíl činil 0,5 ‰. Při bližším porovnání hodnot pro venkov a města Olomouckého kraje zjistíme, že výrazně vyšší úmrtnost byla na venkově. Hodnoty HMÚ v jednotlivých městech kraje měly ve sledovaném období široké rozpětí. Rozdíl mezi městem s nejvyšší hodnotou (Žulová, 20,1 ‰) a městem s nejnižší hodnotou (Moravský Beroun, 6,5 ‰) činil 13,6 ‰. Počet měst, jejichž HMÚ překročila hranici 10 ‰ byl 18. Z toho dvě města vykazovala HMÚ vyšší než 15 ‰. Byla to města Žulová (20,1 ‰) a Tovačov (18,3 ‰). Naopak vedle Moravského Berouna se prezentovala nejnižší HMÚ města Jeseník a Mohelnice.

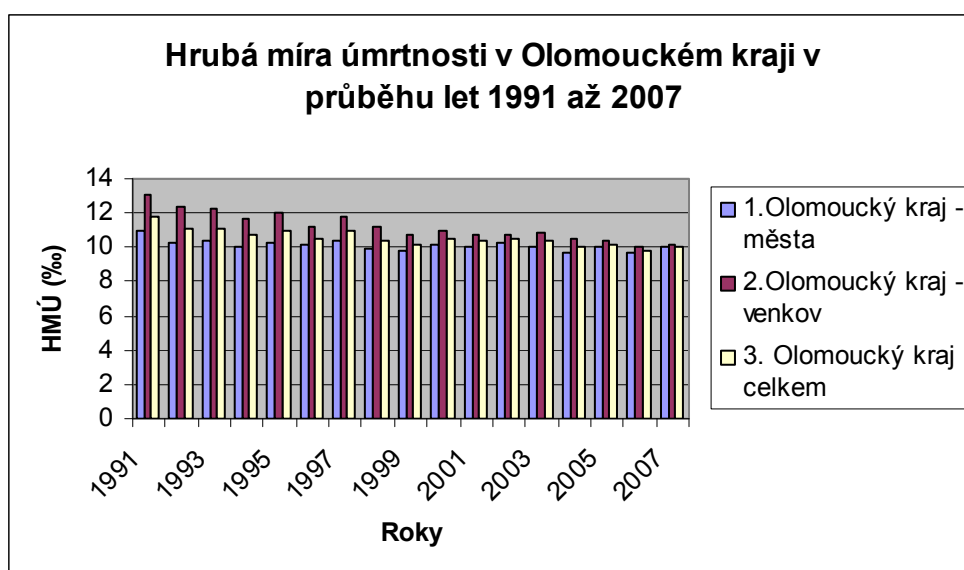
Období let 1996 – 2000 bylo charakteristické celkovým poklesem úmrtnosti, zvláště pak v celorepublikovém průměru. I přesto byla hodnota úmrtnosti pro ČR vyšší než hodnota stejného ukazatele pro Olomoucký kraj. Také v tomto sledovaném období převládala ve srovnání venkova s městem vyšší HMÚ na venkově. Charakteristickým rysem kraje bylo snížení počtu měst, u nichž hodnota HMÚ přesahovala 10 ‰. Těchto měst bylo již jen 14. Ke snížení hodnot HMÚ došlo u 18 měst kraje, přičemž nejvýznamnější pokles zaznamenalo město Potštát. Nejvyšší hodnoty úmrtnosti bylo možné sledovat u měst Tovačov (19,9 ‰), Žulová (19,2 ‰) a Javorník (15,5 ‰). Naopak nejnižší hodnoty tohoto demografického ukazatele měla města Hanušovice, Staré Město, Mohelnice a Zábřeh, u kterých HMÚ nepřekročila 8 ‰.

V průběhu let 2001 až 2005 došlo oproti předcházejícímu sledovanému období opět k mírnému poklesu v počtu zemřelých na 1000 žijících osob středního stavu. Tento trend byl charakteristický nejen pro Olomoucký kraj, ale i pro celou Českou republiku. V rámci kraje došlo také k výraznému snížení

rozdílu mezi venkovem a městy, který v tomto období činil 0,6 ‰. Městem s nejvyšší hodnotou HMÚ byl Tovačov, který jako jediný překročil hranici 15 ‰. Počet měst, jejichž HMÚ byla větší než 10 ‰, zůstal stejný jako v předcházejícím sledovaném období, tedy 14. Z uvedených dat vyplývá, že nejnižší úmrtnost byla ve městech Žulová, Staré Město a Uničov. Pozoruhodný je zejména pokles úmrtnosti ve městě Žulová, kde došlo ke snížení o 11,6 ‰.

Poslední sledované období, tedy období let 2006 a 2007, poukazuje na další pokles v počtu zemřelých. Rozdíl mezi HMÚ pro ČR a pro Olomoucký kraj již činil pouze 0,2 ‰. Z výše uvedených hodnot vyplývá, že k většímu poklesu úmrtnosti došlo ve městech Olomouckého kraje, kde se míra úmrtnosti dostala pod 10 ‰. Přičemž hodnota HMÚ za venkov doznala jen minimálních změn ve srovnání s obdobím 2001 až 2005. V porovnání s předchozími třemi obdobími dochází k tomuto jevu poprvé. Ke snížení úmrtnosti došlo v porovnání s léty 2001 až 2005 u 13 měst. Jediným městem, kde hodnota HMÚ byla vyšší než 15 ‰, byl Tovačov (21,9 ‰). Toto město se již dlouhodobě prezentuje vysokou mírou úmrtnosti. Vyšší míru úmrtnosti bylo možné pozorovat i u měst Vidnava a Kostelec na Hané. Počet měst s HMÚ nad 10 ‰ byl 14. Naopak městem s nejnižší HMÚ bylo Staré Město s hodnotou 6,8 ‰.

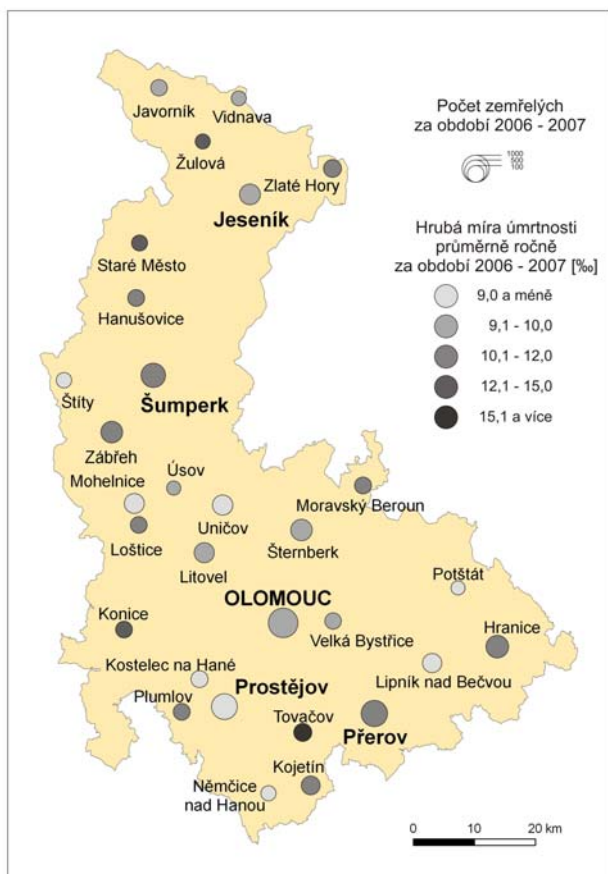
Graf .2 : Hrubá míra úmrtnosti v Olomouckém kraji v průběhu let 1991 až 2007

Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha, 2009. (vlastní zpracování)

Výše zobrazený graf dokumentuje vývoj úmrtnosti v Olomouckém kraji v průběhu let 1991 až 2007. Pro graf byly použity hodnoty HMP za venkov kraje, soubor měst kraje a kraj celkem. Z grafu je dobře znatelný rozdíl mezi HMÚ na venkově a ve městech kraje, kde byla úmrtnost nižší. V posledních zhruba deseti letech však dochází ke zlepšení úmrtnostních poměrů na venkově o něco rychleji než ve městech kraje, což znamená, že se hodnoty úmrtnosti venkova a měst kraje stále více přibližují.

Obr.č.3 : Vývoj počtu zemřelých ve městech Olomouckého kraje v období let 2006 - 2007

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha,2009. (vlastní zpracování)

Na závěr této podkapitoly, které dokumentuje vývoj úmrtnosti ve městech Olomouckého kraje je přiložena mapka, zachycující výše zmíněný vývoj úmrtnosti v jednotlivých městech kraje. Velikost jednotlivých měst je dána počtem zemřelých v období let 2006 – 2007. Barva pak znázorňuje velikost

hrubé míry úmrtnosti průměrně ročně za období let 2006 – 2007 podle předem stanovených intervalů. Z mapy je dobře čitelné, že největšími hodnotami HMÚ se v tomto období prezentovalo město Tovačov. Naopak hodnoty niž než 9,0 ‰ vykazovalo hned několik měst (Štítý, Mohelnice, Uničiv, Kostelec na Hané, Prostějov, Lipník nad Bečvou a Némčice nad Hanou).

5.2.3 Přirozený přírůstek

Přirozený přírůstek je demografickým ukazatelem, který udává rozdíl mezi počtem narozených a zemřelých za určité období. Pokud v populaci převažuje počet zemřelých, označuje se jako přirozený úbytek.

Zlepšující se úmrtnostní poměry v ČR po dlouhou dobu nestačily nahradit pokles počtu narozených, takže Česká republika od roku 1994 vykazovala úbytek obyvatel přirozenou měnou. Největší úbytek byl zaznamenán v roce 1996, kdy dosahoval 22,3 tis. osob, také v letech 1995, 1997 a 1999 Česká republika ztratila ročně přirozenou měnou více než 20 tis. obyvatel. K výraznému poklesu úbytku obyvatel přirozenou měnou došlo v roce 2004 (pouze 9,5 tis.) Následující rok byla hodnota přirozeného úbytku již jen 5 727. K přelomu v hodnotě tohoto ukazatele došlo v roce 2006, kdy ČR poprvé od roku 1993 vykazuje přirozený přírůstek (1390 obyvatel). V následujícím roce, tedy v posledním sledovaném roce této analýzy, byla hodnota přirozeného přírůstku již téměř 10 tis.osob.

Tab.32 : Přirozený přírůstek na venkově a ve městech Olomouckého kraje v letech 1991 - 2007

Území	Období let			
	1991 - 1995	1996 - 2000	2001 - 2005	2006 - 2007
Města	1 365	-3 233	-1 750	431
Venkov	-750	-2 498	-1 677	172
Celkem	615	-5 731	-3 427	603

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha,2009. (vlastní výpočty)

Od roku 1991 do konce roku 2007 ztratil kraj přirozenou měnou 7940 obyvatel. Soubor třiceti měst kraje se na tom podílel ze 40,1 % (3187 obyvatel). Venkovská sídla tedy v tomto období ztratila přirozenou měnou 4753 obyvatel.

Tab.33 : Přirozený přírůstek ve městech Olomouckého kraje v letech 1991 - 2007

Města	Období let			
	1991 - 1995	1996 -2000	2001 -2005	2006 -2007
1. Olomouc	-244	-991	-166	293
2. Přerov	365	-147	-127	52
3. Prostějov	-597	-1146	-816	30

4. Šumperk	243	-185	-195	-45
5. Hranice	290	-99	-1	32
6. Zábřeh	301	43	13	29
7. Šternberk	32	-110	-89	18
8. Jeseník	208	-6	3	10
9. Uničov	207	-15	16	1
10. Litovel	70	-134	-10	2
11. Mohelnice	248	54	52	18
12. Lipník nad Bečvou	49	-81	-36	30
13. Kojetín	-39	-20	-15	14
14. Zlaté Hory	96	-10	-50	-8
15. Hanušovice	89	42	26	-14
16. Moravský Beroun	159	34	7	31
17. Loštice	-13	-23	-19	2
18. Javorník	-7	-110	-65	-9
19. Velká Bystřice	12	-14	-15	3
20. Konice	-32	-8	0	2
21. Kostelec na Hané	-9	-6	4	-7
22. Tovačov	-70	-144	-168	-60
23. Plumlov	-50	-54	-12	-9
24. Němčice nad Hanou	27	2	-12	14
25. Štítý	11	-63	-40	-13
26. Staré Město	53	37	13	13
27. Vidnava	17	-18	-27	-8
28. Žulová	-58	-84	7	8
29. Úsov	15	18	-18	2
30. Potštát	-8	5	-10	0
Celkem	1365	-3233	-1 750	431

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha,2009. (vlastní výpočty)

Největší ztrátou v počtu obyvatel přirozenou měnou se v období let 1991 až 2007 prezentovalo město Prostějov. Další výraznou ztrátu utrpělo město Olomouc, které z hlediska přirozené měny přišlo v průběhu tohoto období o 1108 obyvatel.

Tab.34 : Přirozený přírůstek na venkově a ve městech Olomouckého kraje v letech 1991 – 2007 v ‰

Území	Období let			
	1991 - 1995	1996 - 2000	2001 - 2005	2006 - 2007
Města	0,7	-1,7	-0,9	0,6
Venkov	-0,6	-1,9	-1,3	0,3
Celkem	0,2	-1,8	-1,1	0,5
Česká republika	-0,5	-2,0	-1,3	0,6

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha,2009.; Demografická ročenka České republiky 2007, ČSÚ,Praha, 2008 (vlastní výpočty)

V období let 1991 až 1995 se Olomoucký kraj prezentoval hodnotou hrubé míry přirozeného přírůstku 0,2 ‰. Česká republika však již v tomto

období vykazovala přirozený úbytek s hodnotou -0,5 ‰. Pro následující dvě sledovaná období let 1996 – 2000 a 2001 – 2005 byl typický přirozený úbytek. Až teprve hodnoty za období let 2006 – 2007 poukazují na fakt, že v Olomouckém kraji (stejně jako v celé ČR) se narodilo více lidí než zemřelo. Tento jev můžeme sledovat jak ve městě, tak i na venkově kraje.

Tab.35 : Přirozený přírůstek ve městech Olomouckého kraje v letech 1991 – 2007 v ‰

Města	Období let			
	1991 - 1995	1996 -2000	2001 -2005	2006 -2007
1. Olomouc	-0,5	-1,9	-0,3	1,5
2. Přerov	1,4	-0,6	-0,5	0,6
3. Prostějov	-2,4	-4,7	-3,4	0,3
4. Šumperk	1,6	-1,2	-1,4	-0,8
5. Hranice	2,9	-1,0	0,0	0,8
6. Zábřeh	4,0	0,6	0,2	1,0
7. Šternberk	0,4	-1,5	-1,3	0,7
8. Jeseník	3,2	-0,1	0,1	0,2
9. Uničov	3,3	-0,2	0,3	0,0
10. Litovel	1,4	-2,7	-0,2	0,1
11. Mohelnice	5,1	1,1	1,1	0,9
12. Lipník nad Bečvou	1,0	-1,8	-0,9	1,8
13. Kojetín	-1,2	-0,6	-0,5	1,1
14. Zlaté Hory	4,2	-0,4	-2,3	-0,9
15. Hanušovice	4,8	2,3	1,5	-2,0
16. Moravský Beroun	9,0	1,9	0,4	4,7
17. Loštice	-0,9	-1,5	-1,2	0,3
18. Javorník	-0,5	-7,5	-4,4	-1,5
19. Velká Bystřice	0,7	-1,0	-1,0	0,5
20. Konice	-2,1	-0,5	0,0	0,4
21. Kostelec na Hané	-0,7	-0,4	0,3	-1,2
22. Tovačov	-5,3	-10,9	-12,8	-11,6
23. Plumlov	-4,4	-4,9	-1,0	-1,8
24. Němčice nad Hanou	2,4	0,2	-1,1	3,3
25. Štítý	1,0	-6,1	-3,9	-3,2
26. Staré Město	5,1	3,5	1,3	3,3
27. Vidnava	2,3	-2,5	-3,8	-2,9
28. Žulová	-6,5	-9,3	1,0	3,1
29. Úsov	2,4	3,0	-3,0	0,8
30. Potštát	-1,3	0,8	-1,6	0,0

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha,2009. (vlastní výpočty)

V období let 1991 – 1995 převažoval v České republice počet zemřelých nad počtem narozených. Naproti tomu Olomoucký kraj vykazoval ve zmíněném období hodnoty kladné. Zde tedy převažoval přirozený přírůstek obyvatelstva.

Při srovnání venkova s městy kraje je patrné, že zatímco pro venkov byl charakteristický úbytek obyvatelstva, ve městech docházelo k jeho přírůstku. Ze souboru 30 měst jich do skupiny, kde byl přirozený přírůstek kladný, patřilo 19. Největším přírůstkem se pak prezentovala města Moravský Beroun, Mohelnice a Staré Město, ve kterých byla HMPP větší než 5 ‰. Naopak největší přirozený úbytek je charakteristický pro města Žulová (-6,5 ‰) a Tovačov (-5,3 ‰).

V následujícím období let 1996 až 2000 došlo k výraznému úbytku obyvatelstva. Tento jev byl typický nejen pro celou ČR, ale také pro Olomoucký kraj. Města i venkov sledovaného kraje se prezentovala větší úmrtností než porodností a rozdíl mezi nimi byl již jen minimální. Pouze v 8 městech kraje byl počet narozených větší než počet zemřelých. Největší přirozený přírůstek zaznamenala města Staré Město Úsov a Hanušovice. Největší přirozený úbytek pak postihl města Tovačov, Žulová, Javorník a Štítý. V těchto městech byla hodnota HMPP menší než -5 ‰.

Ve srovnání s předcházejícím sledovaným obdobím došlo v letech 2001 až 2005 ke zvýšení hodnot přirozeného přírůstku. Přesto se tento ukazatel stále pohyboval v záporných číslech a docházelo tedy k přirozenému úbytku obyvatelstva. Při bližším srovnání hodnot přirozeného přírůstku Olomouckého kraje a ČR zjistíme, že celorepublikový průměr byl o 0,2 ‰ menší. I pro toto období je charakteristické, že na venkově kraje docházelo k většímu úbytku obyvatel než ve městech kraje. V jedenácti případech se města prezentovala přírůstkem. Hodnoty přesahující hranici 1 ‰ byly charakteristické pro města Hanušovice, Staré Město a Mohelnice. Městem s největším úbytkem byl s hodnotou -12,3 ‰ Tovačov.

Po dlouhodobém úbytku obyvatelstva došlo v letech 2006 a 2007 k velmi významné změně. Česká republika, stejně jako Olomoucký kraj, vykazuje kladnou hodnotu HMPP. Poprvé ve sledovaném období 1991 – 2007 se objevuje jev, kdy se Olomoucký kraj prezentuje menší hodnotou HMPP než

celá ČR. Ve srovnání venkova a měst kraje stále dominují města. Již pouze v devíti městech kraje převládal úbytek obyvatelstva. Nejvyšší hodnotu přirozeného přírůstu můžeme sledovat u Moravského Berouna, zatímco největší úbytek obyvatelstva utrpělo město Tovačov.

5.2.4 Migrační saldo

Význam migrace v populačním vývoji České republiky během 90.let oproti minulosti značně vzrostl. Změny v politické orientaci v roce 1989 ovlivnily zahraniční migraci jak po stránce kvantitativní, tak kvalitativní. Otevření hranic umožnilo svobodný pohyb osob přes hranice, dřívější ilegální emigrace se stala legální, a přesto se již v roce 1991 změnila Česko z emigrační země na imigrační. (Pavlík, 2002)

Význam migrace v populačním vývoji České republiky během 90. let oproti minulosti značně vzrostl. Změny v politické orientaci v roce 1989 ovlivnily zahraniční migraci jak po stránce kvantitativní, tak kvalitativní. Otevření hranic umožnilo svobodný pohyb osob přes hranice, dřívější ilegální emigrace se stala legální, a přesto se již v roce 1991 změnilo Česko z emigrační země na imigrační. Několikanásobně vzrostly oproti období totality počty přistěhovalých osob; registrovaný pokles počtu emigrantů zejména od roku 1994 ukazuje na neúplnost evidence vystěhovalých osob. Migrační saldo tím zůstává dlouhodobě nadhodnocené, celkový objem zahraniční migrace lze považovat za podhodnocený, a proto obraz o vývoji charakteru úředně evidované zahraniční migrace Česka je nepochybně zkreslený. Od roku 1993 se vnitřní stěhování mezi Českem a Slovenskem změnilo v souvislosti s rozdělením státu v zahraniční migraci. V celkové bilanci obyvatelstva zmírňovalo oficiální migrační saldo od roku 1994 úbytky obyvatelstva přirozenou měnou. Z existujících dat však lze i přes neúplnost údajů o vystěhovalých usuzovat, že celkový přírůstek trvale bydlících obyvatel zahraniční migrací byl v 90. letech patrně aktivní. (Toušek a kol., 2005)

Reálná situace v charakteru zahraniční migrace se během 90. let od úředně evidovaných údajů postupně stále více lišila. Vzrostl počet dočasných ekonomických imigrantů, kteří nebyli v té době zahrnuti do oficiální statistiky zahraniční migrace. Česko se změnilo pro určité skupiny migrantů ze země tranzitní v zemi cílovou – zvláště zpočátku to však bylo způsobeno spíše než možnostmi a potřebami české ekonomiky zpřísněním imigračních zákonů zemí Evropské unie. Vzrostly i počty žadatelů o politický azyl a země se potýkala

také s nelegální imigrací. Důsledkem rostoucích počtů legálních i nelegálních imigrantů a zpřísněné legislativy zemí EU byly v ČR provedeny i změny migrační legislativy, směřující k přísnější a spolehlivější regulaci zahraniční migrace. Souvisejí s přizpůsobováním české legislativy řadě opatření, dohod a zákonů států Evropské unie.

Od roku 2001 se změnila metodika sledování zahraniční migrace, čímž ztratily údaje o počtu emigrantů a imigrantů návaznost na předchozí léta. Od tohoto roku se do zahraniční migrace totiž započítávají kromě osob měnících trvalé bydliště i cizinci, kteří v ČR žijí na základě udělení víza nad 90 dnů; pokud jim platnost víza vyprší a opouštějí republiku, jsou evidováni jako vystěhovalí. Evidované počty migrantů se touto úpravou více přiblížily skutečnosti, ale v případě vystěhování českých občanů neúplná evidence stále přetrvává. Do statistiky migrace jsou od roku 2001 zahrnuty také osoby, jimž byl udělen azyl; jejich počty jsou však velmi nízké. V období let 1993–2004 bylo v ČR uděleno pouze 1 404 azylů.

Počet cizinců s pobytem na základě víza nad 90 dnů nabývá v posledních letech stále většího významu. Důležitým rysem, který charakterizuje ČR v oblasti zahraniční migrace je, že po počáteční vlně návratu bývalých emigrantů vzrostla atraktivita ČR zejména pro občany východoevropských zemí a Vietnamu. Důvod jejich příchodu je téměř jednoznačně ekonomický. Hlavními zeměmi podílejícími se na přírůstku obyvatel zahraničním stěhováním jsou v posledních letech Ukrajina (v roce 2004 kladné migrační saldo 11,4 tis. osob) a Vietnam (3,7 tis. osob). Kladné migrační saldo, i když výrazně menší, má ČR s dalšími zeměmi v pořadí: Rusko, Polsko, Německo, Moldavsko atd. (Toušek a kol., 2005)

V důsledku ekonomických sociálních proměn, prudkého poklesu hromadné bytové výstavby a stále nerozvinutého trhu s byty se během 90. let radikálně změnily trendy vnitřního stěhování a jeho regionální struktura. Pokračoval pokles migrační mobility, patrný již v 70. a 80. letech, a to snižováním objemu stěhování na větší vzdálenosti a migračním „uzavíráním“ menších územních jednotek (centrum–zázemí). Zvýšila se migrační atraktivita

menších obcí do 5 tis. obyvatel a naopak velká a postupně i malá města se stala migračně ztrátovými. U velkých měst začaly být patrné dekoncentrační tendence spojené se suburbanizačním procesem (především zázemí Prahy, Brna a Plzně). Obyvatelstvo se stěhuje mimo katastr těchto měst převážně do okolních obcí či obcí s dobrou dostupností do center. Na významu získávají opět přechodné formy pohybu obyvatelstva – denní dojíždka z širokého zázemí a periodická dojíždka spojená s přechodným bydlením v pronajatých bytech či ubytovacích zařízeních ve městech.(Toušek a kol.)

Tab.36 : Migrační saldo na venkově a ve městech Olomouckého kraje v letech 1991 - 2007

Území	Období let			
	1991 - 1995	1996 - 2000	2001 - 2005	2006 - 2007
Města	1 026	-4 397	-6 398	-1 339
Venkov	1 405	5 375	4 920	3 366
Celkem	2 431	978	-1 478	2 027

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha,2009. (vlastní výpočty)

Během období let 1991 až 2007 přibylo v kraji díky migračnímu přírůstku 3958 osob. Nejvíce se na tomto jevu podílela venkovská sídla, která za zmiňované období získala více než 15 tis. přistěhovalých. Naproti tomu města kraje se prezentovala migračním úbytkem více než 11 tis.osob.

Tab.37 : Migrační saldo ve městech Olomouckého kraje v letech 1991 - 2007

Města	Období let			
	1991 - 1995	1996 -2000	2001 -2005	2006 -2007
1. Olomouc	2389	-1152	-2 072	-301
2. Přerov	-1318	-1399	-1424	127
3. Prostějov	411	-17	-303	-162
4. Šumperk	-195	-624	-1108	-205
5. Hranice	648	-285	-177	-142
6. Zábřeh	-279	-333	-324	-112
7. Šternberk	-127	-8	-204	-26
8. Jeseník	64	-403	-343	-178
9. Uničov	-357	-137	-189	-189
10. Litovel	49	-44	55	56
11. Mohelnice	-47	37	-174	-52
12. Lipník nad Bečvou	191	-146	-123	-54
13. Kojetín	52	-112	-26	6
14. Zlaté Hory	-14	-84	-67	-71
15. Hanušovice	-144	-177	-121	-67
16. Moravský Beroun	-152	-74	-149	-28
17. Loštice	78	16	47	-30

18. Javorník	-62	40	105	0
19. Velká Bystřice	1	70	50	45
20. Konice	20	-59	-107	-20
21. Kostelec na Hané	-13	79	138	14
22. Tovačov	32	191	78	54
23. Plumlov	-20	20	191	28
24. Němčice nad Hanou	16	5	21	40
25. Štítý	78	14	58	1
26. Staré město	-108	48	-141	-67
27. Vidnava	-122	6	-3	15
28. Žulová	-13	195	-56	-28
29. Úsov	0	-25	5	20
30. Potštát	-32	-39	-35	-13
Celkem	1026	-4397	-6 398	-1 339

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha,2009. (vlastní výpočty)

Více než 1000 obyvatel se odstěhovalo v průběhu let 1991 až 2007 ze 4 měst Olomouckého kraje. Byla to města Olomouc, Přerov, Šumperk a Zábřeh. Největší migrační úbytek vykazovalo město Přerov, a to více než 4 tis. osob. Jediným městem, které v průběhu 17 sledovaných let stejně osob migrací ztratilo jako získalo, bylo město Úsov.

Tab.38 : Migrační saldo na venkově a ve městech Olomouckého kraje v letech 1991 – 2007 v ‰

Území	Období let			
	1991 - 1995	1996 - 2000	2001 - 2005	2006 - 2007
Města	0,5	-2,3	-3,4	-1,8
Venkov	1,1	4,1	3,7	6,5
Celkem	0,7	0,1	-0,5	1,6
Česká republika	0,8	0,9	1,7	5,8

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha,2009.; Demografická ročenka České republiky 2007, ČSÚ,Praha, 2008 (vlastní výpočty)

Sledovaný kraj se v období let 1991 – 1995 prezentoval hodnotou HMMS 0,7 ‰. V celé ČR dosahoval tento ukazatel hodnoty nepatrně vyšší (0,8 ‰). V následujících dvou obdobích let 1996 – 2000 a 2001 – 2005 docházelo u Olomouckého kraje k poklesu hodnot HMMS. A v období let 2001 – 2005 dokonce kraj vykazoval migrační úbytek -0,5 ‰. V posledním sledovaném období let 2006 – 2007 již byla hodnota HMMS kraje kladná (1,6 ‰). V celé ČR hodnota migrační salda v průběhu let 1991 až 2007 neustále rostla. V období let 2006 – 2007 činila 5,8 ‰. Při bližším srovnání hodnot za města a venkov

kraje zjistíme, že zatímco městská sídla vykazovala migrační úbytek obyvatel, venkovská sídla díky migraci populačně rostla.

Tab.39 : Migrační saldo ve městech Olomouckého kraje v letech 1991 – 2007 v ‰

Města	Období let			
	1991 - 1995	1996 -2000	2001 -2005	2006 -2007
1. Olomouc	4,5	-2,2	-4,1	-1,5
2. Přerov	-5,2	-5,6	-6,0	1,4
3. Prostějov	1,7	-0,1	-1,3	-1,8
4. Šumperk	-1,3	-4,2	-7,7	-3,7
5. Hranice	6,5	-2,8	-1,8	-3,7
6. Zábřeh	-3,7	-4,5	-4,5	-3,9
7. Šternberk	-1,7	-0,1	-2,9	-0,9
8. Jeseník	1,0	-6,2	-5,5	-3,6
9. Uničov	-5,6	-2,2	-3,1	-7,8
10. Litovel	1,0	-0,9	1,1	2,8
11. Mohelnice	-1,0	0,8	-3,6	-2,7
12. Lipník nad Bečvou	3,9	-3,2	-2,9	-3,2
13. Kojetín	1,6	-3,5	-0,8	0,5
14. Zlaté Hory	-0,6	-3,7	-3,0	-8,2
15. Hanušovice	-7,7	-9,7	-6,8	-9,6
16. Moravský Beroun	-8,6	-4,2	-8,8	-4,2
17. Loštice	5,2	1,1	3,1	-4,9
18. Javorník	-4,2	2,7	7,1	0,0
19. Velká Bystřice	0,1	4,8	3,5	7,7
20. Konice	1,3	-3,9	-7,2	-3,5
21. Kostelec na Hané	-1,0	5,8	9,9	2,4
22. Tovačov	2,4	14,4	5,9	10,5
23. Plumlov	-1,8	1,8	16,2	5,7
24. Němčice nad Hanou	1,4	0,5	2,0	9,3
25. Štítý	7,3	1,4	5,7	0,3
26. Staré Město	-10,3	4,6	-13,6	-16,9
27. Vidnava	-16,6	0,9	-0,4	5,4
28. Žulová	-1,5	21,6	-8,3	-10,7
29. Úsov	0,0	-4,2	0,8	8,4
30. Potštát	-5,0	-6,3	-5,7	-5,5

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha,2009. (vlastní výpočty)

Z údajů za léta 1991 až 1995 je patrné, že jak v Olomouckém kraji, tak i v celé ČR převládal počet přistěhovalých nad počtem vystěhovalých. Tento fakt byl způsoben zejména otevřením hranic po roce 1989. V tomto období byl příliv obyvatelstva na venkov sledovaného kraje ve srovnání s městem více než dvojnásobný. Hodnotu záporného migračního salda vykazovalo v tomto období 16 měst kraje. Města, u kterých byla hodnota migračního salda větší než 5 ‰,

byla města Štíty, Hranice a Loštice. U šesti měst kraje byl ukazatel hodnoty migračního salda roven nebo menší než -5 ‰. Město, ze kterého se obyvatelé v tomto období nejvíce stěhovali, byla Vidnava (-16,6 ‰).

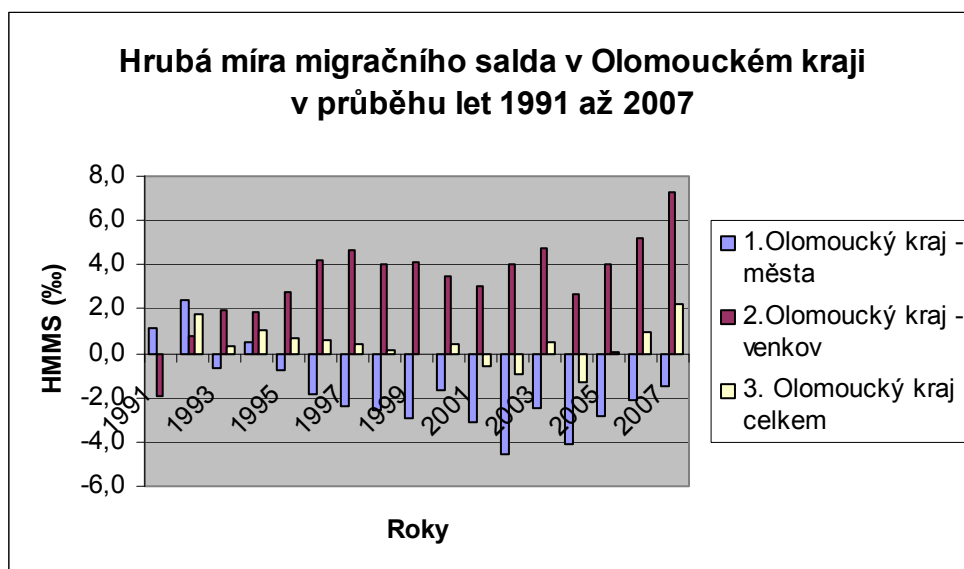
V období let 1996 až 2000 došlo k mírnému nárůstu hodnoty migračního salda za ČR. Opačný trend je možné sledovat u Olomouckého kraje, kde hodnota HMMS poklesla oproti přecházejícímu období o 0,6 ‰. Pro Olomoucký kraj je v letech 1996 až 2000 charakteristický nárůst v počtu přistěhovalých na venkově a vystěhovalých z měst. Počet měst se záporným migračním saldem se rozrostl na 18. Největší migrační přírůstek zaznamenala města Žulová (21,6 ‰), Tovačov (14,4 ‰) a Kostelec na Hané (5,8 ‰). Naopak největší migrační úbytek se projevil u měst Hanušovice (-9,7 ‰), Potštát (-6,3 ‰), Jeseník (-6,2 ‰) a Přerov (-5,6 ‰).

V České republice došlo v průběhu let 2001 až 2005 k migračnímu přírůstku. Naproti tomu Olomoucký kraj se vyznačoval převažujícím počtem vystěhovalých nad přistěhovalými. Rozdíl mezi průměrnou hodnotou HMMS pro ČR a Olomoucký kraj činil za sledované období 2,2 ‰. V porovnání s předcházejícím sledovaným obdobím vykazoval soubor měst kraje větší hodnotu úbytku, která byla způsobená zejména stěhováním na venkov. Největším počtem přistěhovalých (vzhledem ke střednímu stavu obyvatelstva) se v tomto období prezentovala města Plumlov, Kostelec na Hané, Javorník, Tovačov a Štíty. Největší migrační úbytek měla města Staré Město, Moravský Beroun a Žulová, u nichž HMMS dosáhla menší hodnoty než -8 ‰. Pozoruhodný je zejména migrační vývoj u města Žulová, které se v období let 1996 až 2000 prezentovalo vůbec nejvyšší hodnotou HMMS. Počet měst s převažujícím migračním úbytkem vzrostl na 20.

V posledním sledovaném období let 2006 a 2007 velmi významně vzrostla hodnota HMMS pro ČR. Také v Olomouckém kraji bylo více přistěhovalých než vystěhovalých. Výrazně narostla hodnota migračního salda pro venkov kraje, zatímco města neustále vykazovala migrační úbytek. Nejvíce se pak tento úbytek projevil ve Starém Městě, Žulové, Hanušovicích a Zlatých

Horách. Naopak Tovačov (10,5 ‰), Němčice nad Hanou (9,3 ‰) a Úsov (8,4 ‰) byly městy s největším migračním přírůstkem.

Graf.3 : Hrubá míra migračního salda v Olomouckém kraji v průběhu let 1991 až 2007

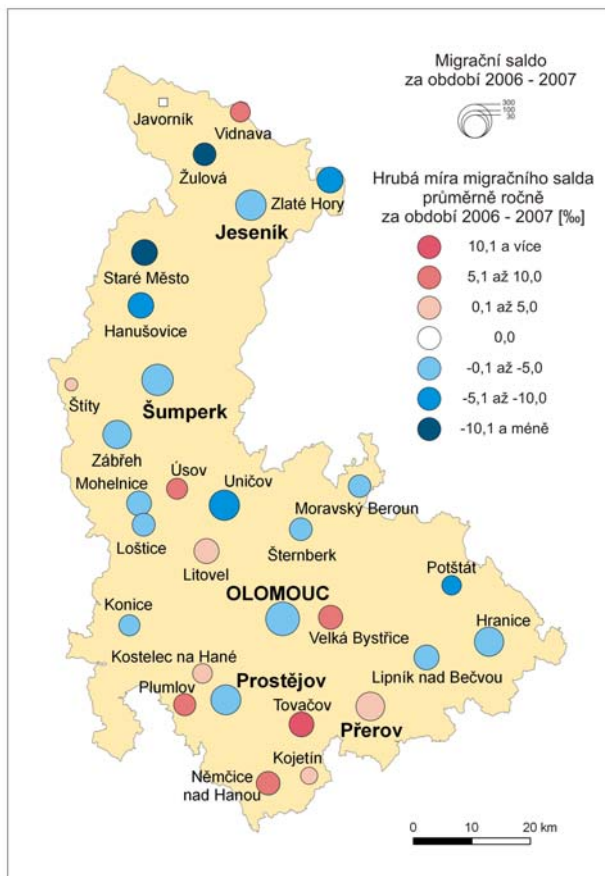

Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha, 2009. (vlastní zpracování)

Na výše zobrazeném grafu je znázorněn vývoj relativní migrace v průběhu let 1991 až 2007. Z grafu je dobře patrný rozdíl mezi venkovem a městy kraje. Zatímco venkov migračně získával, města ztrácela obyvatelstvo.

Na závěr této podkapitoly věnované migraci, je přiložena mapa dokumentující vývoj migrace ve městech Olomouckého kraje v období let 2006 – 2007. Velikost jednotlivých měst odpovídá absolutní hodnotě počtu přistěhovalých či vystěhovalých za léta 2006 a 2007. Na základě hodnot HMMS bylo stanoveno 7 intervalů. Města, ve kterých v tomto období převažoval migrační přírůstek jsou zobrazena červenou barvou, města s migračním úbytkem jsou zobrazena barvou modrou. Zvláštní kategorii pak tvoří město Javorník, které za sledované období 2006 - 2007 vykazovalo migrační přírůstek roven nule.

Obr.č.4 : Vývoj migrace ve městech Olomouckého kraje v období let 2006 - 2007

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha, 2009. (vlastní zpracování)

5.2.5 Celkový přírůstek

Demografický ukazatel celkový přírůstek v sobě zahrnuje přirozený přírůstek a migrační saldo. V České republice se na celkovém přírůstku podílí zejména počet přistěhovalých cizinců.

Tab.40 : Celkový přírůstek na venkově a ve městech Olomouckého kraje v letech 1991 - 2007

Území	Období let			
	1991 - 1995	1996 - 2000	2001 - 2005	2006 - 2007
Města	2 391	-6 862	-8 148	-908
Venkov	655	2 109	3 243	3 538
Celkem	3 046	-4 753	-4 905	2 630

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha,2009. (vlastní výpočty)

Celkový úbytek v kraji v letech 1991 až 2007 činil 3982 osob. Na tomto úbytku se podílela města kraje, která za toto sledované období ztratila více než 13 tis. obyvatel. Naopak venkov populačně rostl a během období analyzovaných 17 let získal více než 9,5 tis.osob.

Tab.41 : Celkový přírůstek ve městech Olomouckého kraje v letech 1991 - 2007

Města	Období let			
	1991 - 1995	1996 - 2000	2001 - 2005	2006 - 2007
1. Olomouc	2145	-2143	-2 238	-8
2. Přerov	-953	-1546	-1551	179
3. Prostějov	-186	-1163	-1119	-132
4. Šumperk	48	-809	-1303	-250
5. Hranice	938	384	-178	-110
6. Zábřeh	22	-290	-311	-83
7. Šternberk	-95	-118	-293	-8
8. Jeseník	272	-409	-340	-168
9. Uničov	-150	-152	-173	-188
10. Litovel	119	-178	45	58
11. Mohelnice	201	91	-122	-34
12. Lipník nad Bečvou	240	-227	-159	-24
13. Kojetín	13	-132	-41	20
14. Zlaté Hory	82	-94	-117	-79
15. Hanušovice	-55	-135	-95	-81
16. Moravský Beroun	7	-40	-142	3
17. Loštice	65	-7	28	-28
18. Javorník	-69	-70	40	-9
19. Velká Bystřice	13	56	35	48

20. Konice	-12	-67	-107	-18
21. Kostelec na Hané	-22	73	142	7
22. Tovačov	-38	47	-90	-6
23. Plumlov	-70	-34	179	19
24. Němčice nad Hanou	43	7	9	54
25. Štíty	89	-49	18	-12
26. Staré Město	-55	85	-128	-54
27. Vidnava	-105	-12	-30	7
28. Žulová	-71	111	-49	-20
29. Úsov	15	-7	-13	22
30. Potštát	-40	-34	-45	-13
Celkem	2391	-6862	-8 148	-908

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha,2009. (vlastní výpočty)

Olomouc, Přerov, Prostějov a Šumperk byly městy, která v průběhu let 1991 až 2007 ztratila více než 2 tis.obyvatel. Největší ztrátou se prezentovalo město Přerov, ve kterém byla hodnota celkového úbytku obyvatelstva 3871 osob.

Tab.42 : Celkový přírůstek na venkově a ve městech Olomouckého kraje v letech 1991 - 2007 v ‰

Území	Období let			
	1991 - 1995	1996 - 2000	2001 - 2005	2006 - 2007
Města	1,2	-3,6	-4,3	-1,2
Venkov	0,5	1,6	2,4	6,9
Celkem	0,9	-1,5	-1,5	2,1
Česká republika	0,3	-1,1	0,4	6,3

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha,2009.; Demografická ročenka České republiky 2007, ČSÚ,Praha, 2008 (vlastní výpočty)

Celkový přírůstek obyvatel v kraji byl v období let 1991 – 1995 o 0,6 ‰ větší než u ČR. Větší podíl než venkovská sídla na tom měla města kraje s HMCP o velikosti 1,2 ‰. V následujících dvou sledovaných obdobích se soubor měst kraje (stejně jako celý kraj) prezentoval celkovým úbytkem obyvatel. Zatímco na venkově obyvatelstvo přibývalo. Největší rozdíl mezi venkovem a městy kraje je pak viditelný při posouzení hodnot za období let 2006 -2007. V tomto období dosahovala města hodnoty -1,2 ‰, zatímco venkovská sídla 6,9 ‰. Znatelný byl také rozdíl mezi Olomouckým krajem a ČR. Hodnota HMCP ČR byla třikrát větší než hodnota Olomouckého kraje.

Tab.43 : Celkový přírůstek ve městech Olomouckého kraje v letech 1991 – 2007 v ‰

Města	Období let			
	1991 - 1995	1996 - 2000	2001 - 2005	2006 - 2007
1. Olomouc	4,1	-4,1	-4,4	0,0
2. Přerov	-3,7	-6,2	-6,5	1,9
3. Prostějov	-0,7	-4,7	-4,7	-1,4
4. Šumperk	0,3	-5,4	-9,0	-4,5
5. Hranice	9,5	-3,8	-1,8	-2,8
6. Zábřeh	0,3	-3,9	-4,3	-2,9
7. Šternberk	-1,3	-1,6	-4,2	-0,3
8. Jeseník	4,1	-6,3	-5,4	-3,4
9. Uničov	-2,4	-2,4	-2,8	-7,7
10. Litovel	2,4	-3,6	0,9	2,9
11. Mohelnice	4,1	1,8	-2,5	-1,8
12. Lipník nad Bečvou	4,9	-5,0	-3,7	-1,4
13. Kojetín	0,4	-4,1	-1,3	1,6
14. Zlaté Hory	3,6	-4,1	-5,3	-9,1
15. Hanušovice	-3,0	-7,4	-5,3	-11,6
16. Moravský Beroun	0,4	-2,3	-8,4	0,5
17. Loštice	4,3	-0,5	1,8	-4,5
18. Javorník	-4,6	-4,8	2,7	-1,5
19. Velká Bystřice	0,8	3,9	2,4	8,2
20. Konice	-0,8	-4,4	-7,2	-3,1
21. Kostelec na Hané	-1,6	5,4	10,2	1,2
22. Tovačov	-2,9	3,6	-6,9	-1,2
23. Plumlov	-6,2	3,1	15,2	3,9
24. Němčice nad Hanou	3,9	0,7	0,9	12,6
25. Štítý	8,3	-4,8	1,8	-3,0
26. Staré Město	-5,3	8,1	-12,4	-13,6
27. Vidnava	-14,2	-1,7	-4,3	2,5
28. Žulová	-8,0	12,3	-7,3	-7,6
29. Úsov	2,4	-1,2	-2,2	9,2
30. Potštát	-6,3	-5,5	-7,4	-5,5

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha,2009. (vlastní výpočty)

Z výše uvedených hodnot za období let 1991 – 1995 vyplývá, že v ČR mírně rostl počet obyvatel, což bylo způsobeno migračním přírůstkem. Pro Olomoucký kraj byly v tomto období typické ještě vyšší hodnoty celkového přírůstku než pro ČR, které byly způsobeny jak přirozeným přírůstkem tak i převahou přistěhovalých nad vystěhovalými. Srovnáme-li hodnoty za města a venkov kraje zjistíme, že větším celkovým přírůstkem se prezentovala města

kraje. Tento jev byl způsoben zejména větším přirozeným přírůstkem ve městech než na venkově kraje, kde docházelo k přirozenému úbytku. Mezi nejvíce populačně vzrůstající města patřily Hranice, Štíty, Lipník, Loštice, Olomouc, Jeseník a Mohelnice. U těchto měst byla HMCP vyšší než 4 ‰. Naopak největší celkový úbytek obyvatelstva postihl města Vidnavu, Žulovou, Potštát, Plumlov a Staré Město, u nichž byla hodnota HMCP nižší než -5 ‰.

Výraznější úbytek obyvatelstva byl typický pro sledované období let 1996 – 2000. Tento trend byl charakteristický pro celou republiku, Olomoucký kraj nevyjímaje. Zde se celkový úbytek obyvatelstva projevil více než v celorepublikovém průměru. Značný rozdíl byl mezi venkovem a městy kraje. Zatímco města populaci značně ztrácela, venkov se prezentoval celkovým přírůstkem obyvatelstva. Tento rozdíl způsobilo zejména stěhování obyvatel z měst na venkov kraje. Pouze u 8 měst kraje byla hodnota celkového přírůstku kladná. Nejvíce populačně rostla města Žulová, Staré Město a Kostelec na Hané. Největší propad v počtu obyvatel zaznamenala města Hanušovice (-7,4 ‰), Jeseník (-6,3 ‰), Přerov (-6,2 ‰), Potštát (-5,5 ‰) a Šumperk (-5,4 ‰).

V letech 2001 až 2005 vzrostla hodnota HMCP ČR na 0,4 ‰. Sledovaný kraj ale vykazoval stejnou hodnotu hrubé míry celkového přírůstku jako v předcházejícím sledovaném období, tedy -1,5 ‰. Stejný zůstal také počet měst kraje s kladnou hodnotou HMCP. Rozdíl mezi celkovým přírůstkem venkova a měst kraje činil 6,7 ‰. Na venkově obyvatel přibývalo, kdežto ve městech došlo k opačnému jevu. Hlavní příčinou bylo stěhování obyvatel z měst na venkov Olomouckého kraje. Měst, u kterých se hodnota celkového přírůstku pohybovala pod hranicí -5 ‰, tak výrazně přibývalo. Těchto měst bylo 11. Největší ztráty v počtu obyvatel zaznamenala města Staré Město, Šumperk a Moravský Beroun. Výrazný populační přírůstek byl u měst Plumlov a Kostelec na Hané.

Hodnota celkového přírůstku za poslední sledované období let 2006 a 2007 poukazuje na fakt, že v ČR dochází po delším období k výraznějšímu nárůstu obyvatel. Tento trend je způsoben zejména přílivem přistěhovalých. Hodnota HMCP za ČR byla v tomto období třikrát větší než hodnota stejného

ukazatele za Olomoucký kraj. Výrazné změny můžeme pozorovat u venkova kraje, kde hodnota celkového přírůstku vzrostla ve srovnání s obdobím let 2001 až 2005 o 4,5 ‰. Naproti tomu se města prezentovala i v tomto období úbytkem obyvatelstva. Počet měst s hodnotou celkového přírůstku pod -5 ‰ byl již jen 6. Města u nichž byla hodnota celkového přírůstku menší než -10 ‰ byla dvě (Staré Město, Hanušovice). Největší hodnoty HMCP měla města Němčice nad Hanou, Úsov a Velká Bystřice.

5.2.6 Webbova typologie

Webbova typologie je syntetickou charakteristikou stavu populace v daném území, která zohledňuje přirozenou i migrační změnu stavu obyvatel a na jejich základě odlišuje 8 "populačních" typů územních jednotek.

Pro hodnoty uvedené v předešlých kapitolách je třeba stanovit jednotlivé kategorie. Kategorie A : přirozený přírůstek je větší nebo roven 0, migrační saldo je menší než nula a hodnota celkového přírůstku je větší nebo rovna nule. Kategorie B : přirozený přírůstek je větší nebo roven nule, migrační saldo je větší nebo rovno nule a přirozený přírůstek je větší nebo roven migračnímu saldu. Kategorie C : přirozený přírůstek je větší nebo roven nule, migrační saldo je větší nebo rovno nule a přirozený přírůstek je menší než migrační saldo. Kategorie D : přirozený přírůstek je menší než nula, migrační saldo je větší než nula a celkový přírůstek je větší než nula. Kategorie E : přirozený přírůstek je menší než nula, migrační saldo je větší než nula a celkový přírůstek je menší nula. Kategorie F : přirozený přírůstek je menší jak nula, migrační saldo je menší jak nula a přirozený přírůstek je menší jak migrační saldo. Kategorie G : přirozený přírůstek je menší jak nula, migrační saldo je menší jak nula a přirozený přírůstek je větší nebo roven migračnímu saldu. Kategorie H : přirozený přírůstek je větší nebo roven nule, migrační saldo je menší jak nula a celkový přírůstek je menší jak nula.

Tab.44 : Počet měst v jednotlivých kategoriích Webbovy typologie v letech 1991 až 2007

Období let	Typy obcí								Σ
	A	B	C	D	E	F	G	H	
1991 -1995	5	5	3	3	3	2	3	6	30
1996 - 2000	0	1	2	4	5	3	10	5	30
2001 -2005	0	0	2	6	2	2	9	9	30
2006 - 2007	1	1	5	3	3	0	3	14	30

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha,2009. (vlastní výpočty)

V období let 1991 až 1995 patřilo nejvíce měst (6) do kategorie H. To znamená, že u těchto měst byl přirozený přírůstek větší nebo roven nule, migrační saldo menší jak nula a celkový přírůstek také menší jak nula. V následujícím období byla nejpočetnější kategorie G, do které patřila města

přirozeným přírůstkem menším jak nula, migračním saldem menším jak nula a přirozený přírůstek je větší nebo roven migračnímu saldu. V období let 2001 až 2005 byly nejpočetnější hned dvě kategorie měst (G a H), jejichž charakteristika byla již výše zmíněna. V posledním sledovaném období patřila téměř polovina měst do kategorie H, což znamená že města populačně ztrácela.

Tab.45 : Webbova typologie měst Olomouckého kraje v letech 1991 - 2007

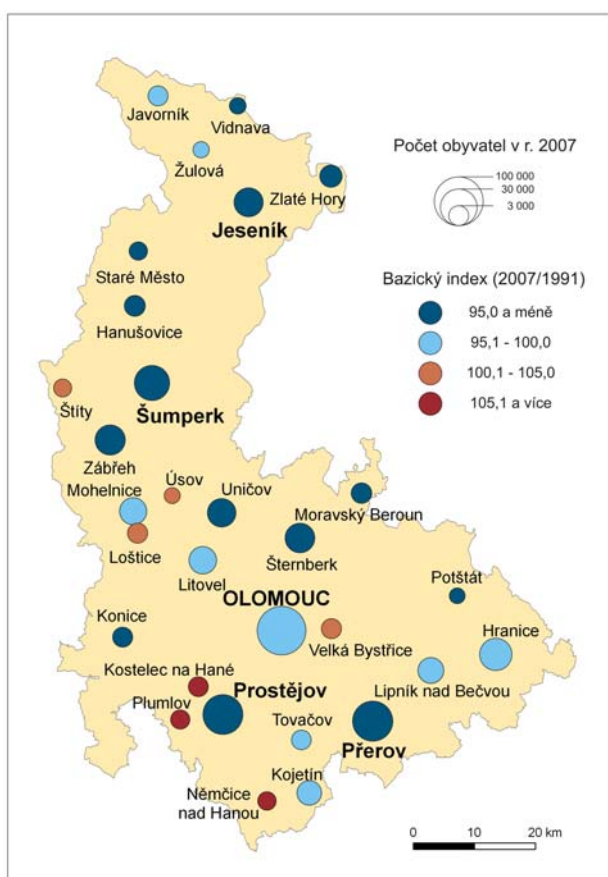
Města	Období let			
	1991 - 1995	1996 -2000	2001 - 2005	2006 - 2007
1. Olomouc	D	G	G	H
2. Přerov	H	G	G	C
3. Prostějov	E	F	F	H
4. Šumperk	A	G	G	G
5. Hranice	C	G	G	H
6. Zábřeh	A	H	H	H
7. Šternberk	H	F	G	H
8. Jeseník	B	G	H	H
9. Uničov	H	G	H	H
10. Litovel	B	F	C	C
11. Mohelnice	A	B	H	H
12. Lipník nad Bečvou	C	G	G	H
13. Kojetín	D	G	G	B
14. Zlaté Hory	A	G	G	G
15. Hanušovice	H	H	H	G
16. Moravský Beroun	A	H	H	A
17. Loštice	D	E	D	H
18. Javorník	G	E	D	E
19. Velká Bystřice	B	D	D	C
20. Konice	E	G	H	H
21. Kostelec na Hané	G	D	C	D
22. Tovačov	E	D	E	E
23. Plumlov	F	E	D	D
24. Němčice nad Hanou	B	C	D	C
25. Štítý	C	E	D	E
26. Staré Město	H	C	H	H
27. Vidnava	H	E	F	D
28. Žulová	F	D	H	H
29. Úsov	B	H	E	C
30. Potštát	G	H	G	H

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha,2009. (vlastní výpočty)

Výše uvedená tabulka zobrazuje, do které kategorie Webbovy typologie měst jednotlivá města připadla. Období let 1991 až 2007 je opět rozděleno do 4 pětiletých a 1 dvouletého intervalu.

Na závěr celé této kapitoly, která zobrazuje vývoj obyvatelstva v letech 1991 až 2007 je přiložena mapa zobrazující počet obyvatel v jednotlivých městech v roce 2007 a bazický index (2007/1991). Pokud města vykazovala za toto období úbytek obyvatelstva jsou zobrazena modře, jestliže naopak populačně vzrostla jsou zobrazena červenou barvou. Míru přírůstku či úbytku obyvatel určují u každé barvy dva odlišné tóny. Velikost měst odpovídá velikosti počtu obyvatel v roce 2007.

Mapa č. : Počet obyvatel v roce 2007 a bazický index (2007/1991)

Pramen : Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha, 2009. (vlastní zpracování)

6. Závěr

Na základě analýzy vývoje obyvatelstva měst po roce 1869 můžeme zhodnotit vývoj v jednotlivých dílčích obdobích. V období let 1869 až 1991 počet obyvatel ve většině měst Olomouckého kraje narůstal. Měst, která se v období let 1869 až 1991 prezentovala přírůstkem v počtu obyvatel bylo 19. Největší nárůst v relativních hodnotách zaznamenala města Přerov, Olomouc a Šumperk. U Přerova byl tento nárůst více než čtyřnásobný, u Olomouce a Šumperka byl více než trojnásobný. V absolutních hodnotách počtu obyvatel byl pak největší nárůst u města Olomouc. Činil přibližně 70 tis.obyvatel. Naopak největší ztrátu v absolutních hodnotách zaznamenaly Zlaté Hory (3471 osob). U venkovských sídel byl vývoj o poznání složitější. Zatímco v období let 1869 až 1930 venkov populačně vzrůstal, období let 1930 až 1991 bylo charakteristické populačním úbytkem venkova zapříčiněným stěhováním obyvatel z venkova do měst. Celkově počet obyvatel v kraji vzrostl během let 1869 – 1991 zhruba o 20 %. Jak již bylo zmíněno, relativní přírůstek se u měst Olomouckého kraje vyznačoval hodnotou 96,8 %, zatímco u venkova došlo v porovnání let 1869 a 1991 k úbytku obyvatel zhruba o čtvrtinu. Z údajů o počtu obyvatel ve městech Moravy a Slezska, které jsou uvedeny v tabulkách v předchozí kapitole, vyplývá fakt, že zatímco v roce 1869 figurovala mezi deseti nejpočetnějšími městy Moravy a Slezska 4 města Olomouckého kraje, v roce 1991 to byla již jen dvě města zmiňovaného kraje. Na základě tohoto faktu lze konstatovat, že u měst Olomouckého kraje nedocházelo ve srovnání s městy jiných krajů Moravy a Slezska k tak výraznému nárůstu populace.

Při bližším pohledu na hodnoty jednotlivých složek pohybu obyvatelstva Olomouckého kraje v analyzovaném období 1991 až 2007 zjistíme hned několik skutečností. První ze zjištěných jevů je fakt, že u hodnot porodnosti, které se v období let 1996 až 2000 značně propadly, dochází v posledních letech k opětovnému nárůstu. Tento proces nárůstu počtu narozených je typický jak pro města kraje, tak i pro venkovská sídla. Počet narozených v Olomouckém kraji během posledních deseti let tedy téměř každoročně narůstá. Výjimkou byl pouze rok 2002, kdy došlo k poklesu v počtu narozených v kraji v porovnání s předešlým rokem o 43 osob. Hodnota hrubé míry

porodnosti překročila v posledním sledovaném období let 2006 a 2007 hranici 10 ‰. Český statistický úřad již zveřejnil data za rok 2008, podle kterých se v kraji narodilo 6 261 obyvatel. Tedy téměř o 200 osob více než v roce předcházejícím. S porodností úzce souvisí plodnost. V projekci ČSÚ z roku 2003 vidíme, že zatímco v roce 2002 vykazoval Olomoucký kraj hodnotu 1,13, v roce 2050 by úhrnná plodnost měla dosáhnout hodnoty 1,55. Což samozřejmě znamená nárůst v počtu narozených.

Další jev vyplývající z analýzy let 1991 až 2007 je pokles v počtu zemřelých v kraji. Snižováním hrubé míry úmrtnosti se během tohoto období prezentoval celý kraj, tedy soubor měst i venkovských sídel. Ke stejnému jevu docházelo v celé ČR. Během posledních deseti let umírá v Olomouckém kraji každoročně více jak 6 tis. obyvatel. Nejméně obyvatel během tohoto období zemřelo v roce 2006 (6298 osob). V roce 2007 se počet zemřelých v kraji zastavil na hodnotě 6458 osob. Údaje za rok 2008 vykazují 6433 zemřelých v kraji. Předpokládá se, že ačkoliv dochází ke stárnutí populace bude počet zemřelých obyvatel každý následující rok nižší. Prognózy zveřejněné ČSÚ v rámci projekce pohybu obyvatelstva totiž předpokládají, že se v Olomouckém kraji, v průběhu období 2002 až 2050, zvýší naděje na dožití u mužů o 7 let a u žen o 6,1 let.

Díky trendům posledních let v nárůstu porodnosti a snižování úmrtnosti se ČR stala v období let 2006 až 2007 zemí s kladným přirozeným přírůstkem. Tento jev se očekává také v letech následujících. Stejný vývoj se předpokládá také u Olomouckého kraje. Tuto prognózu potvrzují i již zveřejněné hodnoty počtu narozených a zemřelých v Olomouckém kraji za rok 2008. Přirozený přírůstek kraje vzrostl v roce 2008 o 69 osob v porovnání s rokem 2007.

Co se týká migrace mezi městy a venkovem, můžeme na základě hodnot z posledních sledovaných období konstatovat, že zatímco města obyvatelstvo v posledních letech převážně ztrácela, venkov populačně rostl. V následujících letech se však díky procesu reurbanizace očekává návrat obyvatel do měst a to zejména do jejich historických center. Přesto bude v nejbližších letech pokračovat také proces suburbanizace, který bude mít i

nadále největší podíl na migraci obyvatelstva měst a venkova. Tuto prognózu potvrzují i hodnoty Webbovy typologie měst Olomouckého kraje za období let 2006 a 2007. Nejvíce měst patří v tomto období do kategorie s přirozeným přírůstkem větším nebo roven nule, migračním saldem menším jak nula a celkovým přírůstkem menším jak nula. Jinými slovy řečeno, ve 14 městech Olomouckého kraje se narodilo více lidí než zemřelo. V důsledku migrace z měst na venkov však tato města populaci celkově ztrácí.

7. Shrnutí

Hlavním cílem této diplomové práce bylo zhodnocení vývoje obyvatelstva ve městech Olomouckého kraje po roce 1869. Vývoj populace v Olomouckém kraji byl srovnán s vývojem populace v celé České republice. O splnění tohoto cíle se zasadily zejména tři z předešlých dílčích kapitol. První dílčí kapitolou byla kapitola popisující vývoj počtu obyvatel od roku 1869 do roku 1991. Další dílčí kapitola pak popisuje vývoj obyvatelstva měst Olomouckého kraje v průběhu let 1991 až 2007. Tento vývoj byl hodnocen z hlediska ukazatelů porodnosti, úmrtnosti a migračního salda. V poslední kapitole jsou za pomoci projekce, uvedené na stránkách ČSÚ, naznačeny očekávané trendy v letech následujících.

Klíčová slova : porodnost, úmrtnost, migrace, přírůstek obyvatelstva, úbytek obyvatelstva

Summary

The main aim of this diploma thesis is to valorize population development in towns of Olomoucky region after 1896. The development of population in Olomoucký region is compared to the development of population in the whole Czech republic. There are three important chapters which help to achieve the main aim. The first one describes the development of the amount of the population from the year 1869 until 1991. The next chapter defines the development of population in Olomoucky region from 1991 until 2007. This progress is assessed by development of natality, mortality and migration. In the third main chapter is described thanks to the projection, used from the Czech statistical office, the prediction of the population development in the near future.

Keywords: natality, mortality, migration, population growth, depopulation

8. Použité zdroje

1. TOUŠEK, V. a kol.: *Česká republika: Portréty krajů*. Praha, 2005, 136 s.
2. kol.: *Regionální portréty : Olomoucký kraj*. ČSÚ, Praha, 2005.
3. ŠILHÁNKOVÁ, V. a kol.: *Suburbanizace – hrozba fungování (malých) měst*. Hradec Králové, 2007, 234 s.
4. PAVLÍK, Z. a kol.: *Populační vývoj české republiky 1990 – 2002*. Praha, 2002, 97 s.
5. BAŠOVSKÝ, O. - MLÁDEK, J.: *Geografia obyvatelstva a sídel*. Bratislava, 1985, 223 s.
6. RŮŽKOVÁ, J. – ŠKRABAL, F. a kol.: *Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005*. 1.díl. Praha, ČSÚ, 2006, 742 s.
7. LÁZNIČKA, Z.: *Moravská města*. Brno, 1948, 151 s.
8. MLEZIVA, Š. - KUČA, K.: *Historický lexikon městysů a měst*. Praha, 2006, 935s.
9. kol.: *Retrospektivní lexikon obcí Československé socialistické republiky*. Praha, 1978.
10. ŠINDLER, P. - BEDNÁŘ, P.: *Geografie města*. Ostrava, 2007, 77 s.
11. kol.: *Regionální portréty : Olomoucký kraj*. ČSÚ, Praha, 2005
12. AFD11 Ptáček, Pavel – Toušek, Václav – Polášek, Vladimír: *Regionální aspekty vnitřní migrace v České republice v období 1991 – 2004*

In: Regionální demografie. Sborník příspěvků XXXVII. výroční (květnové) demografické konference České demografické společnosti, 23. a 24. května, Olomouc. Sborník příspěvků – CD Rom. – Praha: DemoArt pro Českou demografickou společnost, 2007. – s. 207 – 224. - ISBN 80-86746-04-6

Ohlasy:

[o4] Ivan, I., Tvrдый, L.: Sociodemografické faktory ovlivňující vzdálenost migrace a její vývoj. Regionální studia (Czech regional studies) 1/2008, s. 2 – 8, ISSN 1803-1471

13. Databáze demografických údajů za obce ČR [online]. Poslední revize 25.5. 2009. [cit.2009-06-20]. Dostupné z : <http://www.czso.cz/cz/obce_d/index.htm>

14. Demografická ročenka České republiky 2007 [online]. Poslední revize 13.11.2008. [cit.2009-06-05].

Dostupné z : <<http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/p/4019-08>>

15. Demografická ročenka měst 1998 až 2007 [online]. Poslední revize 13.10.2008.[cit.2009-05-10].Dostupné z :

<<http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/p/4018-08>>

16. Statistická ročenka Olomouckého kraje 2008 [online]. Poslední revize 1.1.2009. [cit.2009-04-20].

Dostupné z : < <http://www.czso.cz/xm/edicniplan.nsf/publ/13-7101-08-2008>>

17. Charakteristika Olomouckého kraje [online]. Poslední revize 1.1.2009. [cit.2009-04-20]. Dostupné z :

<<http://www.czso.cz/xm/edicniplan.nsf/tab/13002E2324>>

18. Demografická ročenka okresů 1998 až 2007 [online]. Poslední revize 24.10.2008. [cit.2009-06-17].

Dostupné z : <http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/kapitola/4034-08-1998_az_2007-110>

19. Projekce obyvatelstva v krajích [online]. Poslední revize 26.10.2006.
[cit.2009-07-20]. Dostupné z :
<[http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/B0001ED542/\\$File/4025rrb.pdf](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/B0001ED542/$File/4025rrb.pdf)>

20. Projekce obyvatelstva české republiky [online]. Poslední revize 26.10.2006.
[cit.2009-07-20]. Dostupné z :
<[http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/B0001D6145/\\$File/4025rra.pdf](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/B0001D6145/$File/4025rra.pdf)>

21. Městská a obecní statistika, Olomoucký kraj [online]. Poslední revize
25.05.2009. [cit.2009-07-10]. Dostupné z :
<http://www.czso.cz/lexikon/mos_vdb.nsf/openkraj?openform&:cz071>